

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการแก้ไขปัญหานี้สืบตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ได้แบ่งออกเป็น 7 ตอน ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้าใจ
4. การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
5. บริบทของกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประมุขของชาติไทย ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทรงเน้นย้ำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแก้ไขให้รอดพ้น สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่ยกมานี้ เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้ง พระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติของประชาชนทั่วไป

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคม องค์การเกี่ยวกับศาสนา ครู นักเรียน โรงเรียนต่าง ๆ นักศึกษามหาวิทยาลัย ในโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2517 (อภิรักษ์ พันธเสน, 2550) ดังความตอนหนึ่งว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมี พอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยอยู่พออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่

พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่เรามีความพอกอยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอกอยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยอดได้ ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้กำลังตกกำลังแย่ กำลังยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยอด ทั้งในอำนาจทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ ฉะนั้น ถ้าทุกท่าน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดและมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่น ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอกควร พอกอยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

ต่อมาเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ความว่า

“...ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การทุ่มเทสร้างเครื่องจักรกลอันก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นใช้ในการผลิต ทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นรวดเร็วและมากมายจนอาจถึงขั้นฟุ่มเฟือย พร้อมกันนี้ ก็ทำให้คนว่างงานลง เพราะถูกเครื่องจักรกลแย่งไปทำ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำทางเศรษฐกิจขึ้น เพราะคนที่ว่างงานยากจนลงและผู้ผลิตก็ขาดทุน เพราะสินค้าขายไม่ออก จึงน่าจะจะต้องดัดแปลงแนวคิดแนวปฏิบัติในการส่งเสริมความเจริญด้านอุตสาหกรรมไปบ้างให้สมดุลกับด้านอื่น ๆ เพื่อความอยู่รอด...”

ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2523 ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย ในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เมื่อวันที่วันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2522 ความว่า

“...วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนทั่วไปมีความเปลี่ยนแปลงมาตลอดเนื่องมาจากความวิปริตของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ ของโลก ยกยั้งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จึงทำให้ต้องระมัดระวังระดับระครองตัวเรามากเข้า โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดิ์...”

4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตฯ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมว่า

“...คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำราไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช่คำนี้ ปีที่แล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียงเพราะหาคำอื่นไม่ได้และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ในคราวนั้นเมื่อปีที่แล้วนึกว่าเข้าใจกัน แต่เมื่อไม่นาน เดือนที่แล้วมีผู้ที่ควรจจะรู้เพราะว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมากแล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่ง

ส่วนสี่ก็พอ นั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ นั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ ต้องพูดเข้าในเรื่องเลย เพราะหนักใจว่า แม้แต่คนที่เป็นดอกเตอร์ก็ไม่เข้าใจ อาจจะไม่พูดไม่ชัด แต่เมื่อกลับไปดูที่เขียนจากที่พูดก็ชัดแล้วว่า ควรจะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด เพียงครึ่งหนึ่งก็ใช้ได้ แม้จะเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ หมายความว่าวิธีปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ต้องทำทั้งหมด และขอเตือนว่าถ้าทำทั้งหมดก็จะทำไม่ได้ ฉะนั้น จึงพูดว่าเศรษฐกิจพอเพียงปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็ควรจะพอและทำได้ อันนี้เป็นข้อหนึ่งที่จะอธิบายคำพูดที่พูดมาเมื่อปีที่แล้ว...”

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ ในศาลานี้ เมื่อเท่าไร 20, 24 ปี เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ ก็ 24 ปี ใช่ไหม วันนี้ได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้...”

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ได้รับพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2527)

“...การส่งเสริมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่กำลังเร่งกระทำอยู่ขณะนี้ คือการเพิ่มผลผลิตโดยที่ถือว่า ผลผลิตเป็นที่มาของรายได้ การผลิตนั้นทุกคนคงเห็นได้ไม่ยากว่า มีความเกี่ยวพันถึงความต้องการ ตลาดการจำหน่าย วิธีการจัดการ ตลอดจนการนำรายได้ หรือผลประโยชน์จากการผลิตมาใช้สอยบริโภคด้วย ดังนั้น การเพิ่มผลผลิตที่ถูกต้องจึงมิใช่การใช้วิชาการทางการเกษตร เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตอย่างเดียว แต่หากต้องใช้วิชาการทางการเกษตรประกอบกับวิชาการด้านอื่น ๆ ช่วยให้ผู้ผลิตได้รับประโยชน์ตอบแทนแรงงานความคิด และทุนของเขาค่าที่ใช้ไปในการผลิตอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยทั้งให้สามารถนำผลตอบแทนนั้นมาใช้สอยปรับปรุงฐานความเป็นอยู่ให้มั่นคงขึ้นด้วย...” (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2511)

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ ที่ประหยัด

แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

“...การช่วยเหลือ สนับสนุนให้ประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน...”

“...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อย ให้เป็นลำดับ ให้เป็นการนำไปพิจารณาไป และปรับปรุงใหม่ ไม่ทำด้วยการเร่งรีบ ตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า และต่อไปย่อมจะต้องเป็นสิ่งเก่า...” (พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2517)

“...สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันด้วยความมุ่งมั่นเจริญต่อกันสังคมนั้น ย่อมเต็มไปด้วยมิตรจิต มิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุข น่าอยู่...” (พระราชดำรัสพระราชทานที่อัญเชิญลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึกครบ 36 ปี ของสโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 31 มีนาคม พ.ศ. 2538)

“...อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...” (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา, 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540)

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด - อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ - มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

“...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้ว่าบางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำได้ มีความสุขก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็เป็นความหมายอีกอย่างหนึ่งของเศรษฐกิจระบบพอเพียง... พอเพียงอาจจะมียาก อาจจะมียอหรือหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

“เมืองไทยรอดเพราะโครงสร้างของประเทศ หรือนิสัยของประชากรชาวไทย ประชากรนี้หมายถึง ประชาชนที่อยู่ในกรุง ประชาชนที่อยู่บนเขา ยังดีคนยังมีจิตใจที่กล้าคิดกล้าทำ ถ้าทำตาม

คุณสมบัติของคน คือ คุณธรรมของคน หรือความดีของคน เมืองไทยสบาย ไม่ต้องให้ต่างประเทศ มาขูด เขาก็ขูดให้เรา เขาก็แบ่งให้เราด้วย เราก็แบ่งให้เขา นี้ ก็เลยกลายเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบ เศษ 1 ส่วน 4 หรือมากกว่าเศษ 1 ส่วน 4 ด้วยความพอเพียงที่แปลว่าพอประมาณ และมีเหตุผล อันนี้กลับมาถึงที่เศรษฐกิจพอเพียง ก็เลยนึกกว่าเป็นสิ่งที่น่านำไปคิด" (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา, 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

"...เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy คำว่า Sufficiency Economy นี้ ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่ Sufficiency Economy นั้นไม่มีในตำราเพราะหมายความว่า เรามีความคิดใหม่...และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่า เราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและโลกพัฒนา ดีขึ้น..."

"...เศรษฐกิจพอเพียงที่หมายถึงนี้ คือว่า อย่างคนที่ทำธุรกิจก็ยอมต้องไปกู้เงินเพราะว่า ธุรกิจหรือกิจการอุตสาหกรรมสมัยใหม่ คนเดียวไม่สามารถที่จะรวบรวมทุนมาสร้างกิจกรรมที่ใหญ่ เช่น เรื่องเขื่อนป่าสักคนเดียวทำไม่ได้ หรือแม้หน่วยราชการหน่วยเดียวทำไม่ได้ ถ้านับดูปีนี้น่าจะมีความเสียหายหมื่นล้านไม่ต้องเสียและที่ไม่ต้องเสียนี้ทำให้เกิดมีผลผลิต โดยเฉพาะอย่างเกษตรกร เขาก็มีผลผลิตได้แม้จะปีนี้ ซึ่งเขื่อนยังไม่ได้ทำงานด้านชลประทาน ก็ทำให้ป้องกันไม่ให้น้ำท่วม ทำให้เกษตรกรเพาะปลูกได้ก็เป็นเงินหลายพันล้านเหมือนกัน ฉะนั้น ในปีเดียวเขื่อนป่าสักนี้ได้คุ้มแล้ว คุ้มค่าที่ได้สร้าง 2 หมื่นล้านนั้น ก็หมายความว่า กิจการเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน แต่ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ก็พอเพียงเพราะว่า ทำแล้วคน อาจจะเกี่ยวข้องกับการนี้มากมาย แต่ว่ามีส่วนรวมได้รับประโยชน์และจะทำให้เจริญ แต่ว่าถ้า กิจการทำ ทำไม่มีนโยบายที่แน่นอน ที่สอดคล้องกันแล้วแต่ทะเลาะกันไม่สำเร็จ ก็ถือว่าไม่ได้ประโยชน์จากการที่คิด เมื่อไม่มีประโยชน์จากการที่คิด ปานนี้เราจะจนไปลง เงินสองหมื่นล้านที่ ไปลงในการสร้างนั้น เงินสองหมื่นล้านก็หมดไปแล้ว หมดไปโดยไม่มีประโยชน์ หมดไปโดยได้ ทำลาย เพราะว่าเดือดร้อน เกษตรกรเดือดร้อน ชาวกรุงเดือดร้อน ฉะนั้น ก็ต้องมีเหมือนกัน โครงการต่าง ๆ หรือเศรษฐกิจที่ใหญ่จะต้องมีการสอดคล้องกันดี ที่ไม่ใช่เหมือนทฤษฎีใหม่ 15 ไร่ แล้วก็สามารถที่จะปลูกข้าวพอกิน ใช้น้ำมันใหญ่กว่าแต่อันนี้ก็เศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน คนที่ไม่เข้าใจว่ากิจการใหญ่ ๆ เหมือนสร้างเขื่อนป่าสัก เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ไกลจากเศรษฐกิจพอเพียง นี้เราวัดเศรษฐกิจพอเพียงอันนี้เป็นตัวอย่างในทางบวก เศรษฐกิจพอเพียงอีกอย่างที่ไม่ค่อยอยากพูด เช่น การแลกเปลี่ยนเงิน ค่าแลกเปลี่ยน นี้ ได้พูดมา 2 ปี บอกว่า ขอให้ค่าเงินจะสูงจะต่ำก็ไม่ขัดข้อง แต่ว่าถ้าไม่สมดุลมันไม่ดี..."

“...ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยอยู่พอกิน มีความสงบและทำงาน ตั้งอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินพอกิน ไม่ใช่ว่ารุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่า มีความพอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอกินพอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นที่มีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษา ส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอกควรพอกอยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่ง คุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

“เศรษฐกิจพอเพียงเขาตีความว่า เป็นเศรษฐกิจชุมชน คือ หมายความว่าให้เพียงพอใน หมู่บ้านหรือในท้องถิ่น ให้สามารถที่จะมีพอกินพอกินมันเริ่มด้วย พอกินพอกิน ได้พูดมาหลายปี 10 กว่าปีมาแล้วให้พอกินพอกิน แต่ว่าให้เป็นพอกินพอกิน มันเป็นเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่าถ้าพอกิน Self – Sufficiency คือ พอกินพอกินของตัวเองมัน เป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่มันไม่ใช่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ สมัยใหม่เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างอำเภอ จังหวัด ประเทศ ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอกเพียงกัน ถึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจ เพียงเศษ 1 ส่วน 4 ก็พอแล้ว จะใช้ได้เพราะถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เศษ 1 ส่วน 4 ถ้าสมมติว่า ปีนี้ไฟดับ ถ้าไม่มีเศรษฐกิจพอเพียงไฟฟ้าหลวงหรือไฟฟ้าฝ่ายผลิตก็ดับหมด จะทำอย่างไร ที่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ต้องแย่งไป” (พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา, 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542)

นิคม มุสิกคามะ (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548) ให้ความเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็นแนวทางพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างสง่างาม และภาคภูมิใจ โดยที่สามารถผลิตทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญาและเทคโนโลยีแบบไทย ๆ มีความพอเพียงในครอบครัวชุมชน มีความเข้มแข็ง ช่วยตนเองได้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่สอดคล้องกับ หลักธรรมคำสอนในศาสนา มีสังคมที่สงบสุขกินดีอยู่ดีขึ้น การผลิตอุดมสมบูรณ์พอเพียงที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคติที่สำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาคน จะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกิน รู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็น ในการดำเนินชีวิต

สุเมธ ตันติเวชกุล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548) ได้อธิบายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง ทั่วประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

สุริพร เขียวถาวร (2550) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงชีวิต และปฏิบัติตน ของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี โดยนักวิชาการ ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

บุญชู ศรีเคลือบ (2550) ได้สรุปถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

1. เป็นแนวคิดที่มุ่งให้มีการพึ่งตนเองเป็นหลัก เป็นการใช้ศักยภาพของตนเองให้มากที่สุด เพื่อแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้ตนเองครอบครัว และชุมชนสามารถอยู่รอดได้
2. ทำให้มีจิตเข้มแข็งโดยยึดหลักการพึ่งตนเอง เมื่อพึ่งตนเองได้แล้วทำให้จิตใจสงบเข้มแข็งไม่เกิดการวิตกกังวล
3. เกิดความร่วมมือร่วมใจ สัมครสมานสามัคคี ในชุมชนเดียวกัน มีการเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน
4. สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ระดับหนึ่ง ถ้าพอมีพอกินแล้ว ก็จะทำให้ลดปัญหาความยากจนได้

เพชรภรณ์ รื่นรมย์ (2542) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพยายามช่วยตนเองให้มากที่สุดที่จะทำได้ "พอมี พอกิน" โดยเฉพาะอาหาร และที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถจะผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่..... - 4 พ.ค. 2555
เลขทะเบียน..... 245414
เลขเรียกหนังสือ.....

หรือในประเทศให้ได้มากที่สุด พยายามก่อนนี้ให้น้อยที่สุด และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยืดหยุ่น และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้มีรายจ่าย ไม่เกินรายรับ

ปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2549) กล่าวว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ที่ไม่มากเกินไป และไม่น้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ ของการกระทำ ความมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และการมีภูมิคุ้มกัน เพื่อพร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งด้านบวก และด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น ได้ตลอดเวลา เงื่อนไข การตัดสินใจใน การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับพอเพียง นั้น ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขความรู้ ควบคู่กับคุณธรรม กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้ เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในการนำแผนไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ และเงื่อนไข คุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาและรอบคอบในการดำเนินชีวิต

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) ได้กล่าวถึง ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมืองรัฐประเทศหรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรา ไม่ได้เป็นเจ้าของ

2. เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแส ของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด หลักการพึ่งพาตนเอง มีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

2.1 ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและ ประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจ เชื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้ง

2.2 ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชน ที่แข็งแรง

2.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้ง หาทางเพิ่มมูลค่า โดยยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

2.4 ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ ทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับ ความต้องการและสภาวะแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

2.5 ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีมุมมองที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่

พอกิน พอใช้ เศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาเป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมอาชีพใดก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทยอยู่แต่พอดี อย่าฟุ่มเฟือย อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต

ประเวศ วะสี (2542) ได้ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การมีความพอเพียง อย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกคนรอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม จะทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชน ที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานวัฒนธรรม

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ดูวาบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวย แบบกะทันหันปรับตัวไม่ทัน แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคง จะทำให้สุขภาพจิตดี เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสุข ความสมดุล คือ ความปกติ และยั่งยืน

วินัย ปรวัณนา (2544) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง ครอบครัว หรือชุมชนได้ โดยอาศัยหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด โดยเฉพาะอาชีพการเกษตร ซึ่งประเทศไทยมีทรัพยากรดินและน้ำที่สมบูรณ์ ถ้าหากมีการจัดสรรอย่างเหมาะสม ก็จะสามารถพัฒนาผลผลิตเลี้ยงประชากรทั่วประเทศได้อย่างสมบูรณ์ โดยอาศัยหลักสำคัญ คือ ให้เกษตรกรมีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้ (Self-Sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

มูลนิธิชัยพัฒนา (2549) ได้ให้ความหมายของคำว่าพอเพียง หมายถึง "พอมีพอกิน" พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี ประเทศไทยสมัยก่อนนี้ พอมีพอกิน มาสมัยนี้อิสระ จะต้องเป็นนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจ

พอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา ก็ได้ แต่ว่า “พอ” ทรงเปรียบเทียบคำว่า พอเพียง กับคำว่า Self-Sufficiency ว่า Self-Sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นไปตามที่ เรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง

สรุปได้ว่า แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิต อย่างเรียบง่าย อุ่มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง รู้จักอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย อยู่อย่างประมาณตน ใช้จ่ายไม่เกินรายรับ มีการผลิตเพื่อให้พอมีพอกินในครอบครัว มีความเอื้อเฟื้อกันในชุมชน ทะนุบำรุง พื้นฐานตัวเองให้เข้มแข็งทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ความพอประมาณ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง ความพอประมาณไว้ อาทิ ประดิษฐ์ อูปรมย์ (2551) ได้กล่าวถึงความพอประมาณ เกิดจากที่บุคคลมีความเข้าใจในศักยภาพของตนซึ่งแต่ละบุคคล จะมีอยู่แตกต่างกัน อันมาจากปัจจัยทางพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเฉพาะตน ที่แตกต่าง ศักยภาพ แต่ละบุคคล จะเป็นตัวกำหนดความสามารถของบุคคลที่จะคิดทำ หรือปฏิบัติให้พอเหมาะกับ ศักยภาพ ที่มีโดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นก่อนหลังในการคิดการกระทำ ส่วนความหมายของ คำว่าพอประมาณมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ให้ความหมายของคำว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ประเวศ วะสี (2551) กล่าวว่าความพอประมาณ หมายถึง ความพอเหมาะต่อความจำเป็น หรือพอควรแก่อัตภาพ โดยไม่มากไม่น้อยจนเกินไป

เกษม วัฒนชัย (2549ค) กล่าวว่าความพอประมาณ หมายถึง การดำเนินชีวิต หรือ ธุกิจอย่างพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยคำนึงถึง กำลังของตนเป็นสำคัญ ไม่ใช้จ่ายเกินกำลังของตนเอง ทั้งการผลิตและการบริโภค เป็นการจัดการใช้สิ่งของ หรือเงินทองที่เรามีอยู่ให้ดีที่สุด ใช้ให้เพียงพอ จะได้ลดการสร้างหนี้สิน

พงศ์ รัตนะ (2551) กล่าวว่า ความพอประมาณ เป็นลักษณะของความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในการอุปโภคบริโภค จะต้องอยู่ในความพอดี พอควร กล่าวคือ สามารถควบคุมการใช้จ่ายให้อยู่ในความพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยจนเกินไปต้อง รู้จัก คำว่าพอ คือ พอดี พอเหมาะกับสภาพของตนเอง การใช้จ่ายที่พอประมาณจะต้องสมดุล

กับรายได้ เป็นการใช้จ่ายที่เดินตามทางสายกลาง โดยไม่ให้เดือดร้อน แก่ตนเองและผู้อื่น มีรายได้เท่าไรก็ให้จ่าย แต่พอเพียงเท่านั้น ทั้งนี้ต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นด้วย

สุภาคย์ อินทองคง (2550) กล่าวว่า ความพอประมาณ คือ ความพอดีไม่มาก ไม่น้อยเกินไป โดยเฉพาะมีการอุปโภค บริโภค ปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เช่น กินพอประมาณ ดื่มพอประมาณ ใช้พอประมาณ ก็คือ กินดื่มใช้แต่พอดีพอเหมาะแก่ความต้องการของร่างกายขององค์กร ที่เรียกว่า กินเป็น ใช้เป็น อย่างประหยัด มัธยัสถ์

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ให้ความหมายความมีเหตุผลว่า หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

จรรยาพร ธรณินทร์ (2550) สรุปได้ว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจอย่างไม่ประมาทในการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุมีผล โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ลักษณะของความมีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิตตามหลักของความพอเพียง

ปรียานุช พิบูลสรารุณ (2549) กล่าวถึง ความมีเหตุผลว่าเป็นลักษณะของ ความไม่ประมาทรอบรู้และมีสติ รู้สาเหตุ รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ รู้จักการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล มีความจำเป็น ไม่ใช่สิ่งของเกินฐานะ ตลอดจนใช้ของอย่างคุ้มค่าประหยัด

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2551) กล่าวว่าในการมีเหตุมีผลจะต้องคิดวิเคราะห์ทุกอย่างก่อนลงมือปฏิบัติ

สุภาคย์ อินทองคง (2549) กล่าวว่า ความมีเหตุผลนั้นเป็นการคิดการพูด และการกระทำบนฐานของความรู้ที่มาและที่ไปของเรื่องนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร มีเหตุผล ปัจจัยอะไรเป็นตัวก่อให้เกิดจะหลุดออกจากเหตุ นั้น ได้โดยอาศัยช่องทางใด และจะใช้วิธีการใด การรู้เหตุรู้ผลที่ว่ นี้ จะช่วยให้แก้ไขปัญหิต่าง ๆ ได้สำเร็จมากขึ้น

สรุปความมีเหตุมีผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ประดินันท์ อุปรมัย (2551) ได้กล่าวถึง การมีภูมิคุ้มกันตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การที่บุคคลรู้ทันการเปลี่ยนแปลง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างสมเหตุสมผล มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ธนวรรณ พลวิชัย (2549) สรุปได้ว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิตที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระยะใกล้และไกล และสามารถที่จะเตรียมรับมือกับมันได้

ประเวศ วะสี (2547) กล่าวถึงการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จะต้องมีการคุ้มกันผลกระทบจากภายในและภายนอก ได้แก่ ความไม่ประมาท ขาดสติ จะคิด จะทำ จะพูดอะไรต้องระมัดระวัง ไม่ผลีผลามด่วนได้ ต้องรู้เขารู้เรา โดยเฉพาะผู้นำทุกระดับ จะต้องตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท ต้องพร้อมจะรับและรุกได้เสมอ เพราะปรากฏการณ์ทั้งทางสังคม วัฒนธรรมและธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอตามกฎธรรมชาติ

ปริญานุษ พิบูลสรารุช (2549) กล่าวว่า การภูมิคุ้มกันที่ดีนั้น คือ การมีสุขภาพดี พร้อมรับความเสี่ยงต่าง ๆ สามารถทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นและสังคม ตลอดจนเรียนรู้และพัฒนาตามอย่างต่อเนื่อง

สรุปความหมายของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

สถานะขององค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติของการประยุกต์ใช้

องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติของการประยุกต์ใช้ มุ่งแสวงหาและพัฒนาองค์รู้เรื่องเทคโนโลยีในการผลิตและการเกษตร อาทิการปรับแก้สภาพทางกายภาพของพื้นดิน โดยการปรับเปลี่ยนสภาพเดิมที่มีปัญหา อาทิ ดินเค็ม ดินดาน ดินเปรี้ยว หรือดินที่มีน้ำขัง มีสภาพเป็นกรด ให้เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการเพาะปลูก มีการสร้างองค์ความรู้ ด้านการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เน้นการประหยัดและถูกหลักวิชาการ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ (Decision – making Process) และกระบวนการให้เหตุผลต่อวิธีการผลิต การริเริ่มการผลิตที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยง โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้และบริโภคว่าสาร (Information Processing) ซึ่งจัดได้ว่าเกี่ยวข้องกับสาขาจิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) นอกจากนั้น พบว่าในสาขาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มีการศึกษาใน

ประเด็น “การกระจายความเสี่ยง” หรือ “การบริหารความเสี่ยงต่ำ” ซึ่งใช้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน ในเชิงหลักการถึงแม้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกภาคการผลิต

การสร้างความสำเร็จที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างเข้มข้นด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ชีวิต (Theory of Experiential Learning) จำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนานักวิชาการท้องถิ่น ซึ่งเป็นสมาชิกชุมชนให้เป็นนักคิด นักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นนักปฏิบัติ โดยเรียนรู้และประเมินประสบการณ์เศรษฐกิจพอเพียงไปในเวลาเดียวกัน การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาชีวิต การเรียนรู้จะต้องใช้แนวทางของสหวิทยาการ เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายว่า คำว่า “เศรษฐกิจ” เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมหลายมิติของชีวิต ซึ่งต้องใช้วิธีวิทยาเชิงบูรณาการหลายสาขา การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้องอยู่บนฐานคิดที่เรียกว่า คิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ชาวชุมชนในศูนย์การเรียนรู้มีความสามารถหลายด้าน ตั้งแต่การสังเคราะห์ ในการวางแผน การจัดการ การประเมินผล และมีความคิดที่วิพากษ์และสร้างสรรค์ การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย เอกสาร ตำราข้อเขียนต้องสะท้อนให้เห็นทั้งมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกันเป็นการสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชน ด้วยวิถีคิดวิถีการผลิต และวิถีชีวิต ที่เป็นอิสระจากทุนนิยมโดยไม่จำเป็นต้องเป็นปฏิปักษ์อย่างสิ้นเชิง สามารถเดินเข้าสู่วิถีทางแห่งความพอเพียงด้วยความเข้มแข็งและด้วยหลักพึ่งตนเองได้ในที่สุด (อภิชัย พันธเสน, 2550)

สุเมธ ตันติเวชกุล (2548) ได้เรียบเรียงแนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในด้านที่ไม่จำเป็น ลด ละ ความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเป็นอยู่ไม่ต้องฟุ่มเฟือย ต้องประหยัดในทางที่ถูกต้อง
2. ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แมตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากความประพฤติมิชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นลำดับ”
3. ละ เลิก การแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันในการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้อันอย่างรุนแรง ดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่า “ความสุข ความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุข ความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่ง เบียดบังมาจากผู้อื่น

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางใช้ชีวิต หลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวาย ใฝ่หาความรู้ ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน และตามบทบาทหน้าที่ ที่มีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้ว

2. สมาชิกในชุมชนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทางปฏิบัติ ไปสู่ระดับชุมชน ได้รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

3. การปฏิบัติสามารถทำได้อาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่มีอยู่เป็นพื้นฐานประกอบ การดำเนินชีวิต มีการช่วยเหลือแบ่งปันกันจนเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคม สร้างเป็น เครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวม ในการดำเนินชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

4. จุดประสงค์หลักของการปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้ผู้ปฏิบัติ สามารถมีสิ่งต่าง ๆ เพียงพอที่จะสนองความจำเป็นเบื้องต้นได้

5. เมื่อมีทรัพยากรและความสามารถเหลือเพียงพอที่จะผลิตหรือบริโภคแล้ว ก็สามารถ แบ่งปันหรือก่อให้เกิดผลตอบแทนในรูปแบบอื่น ๆ ได้

ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ควรที่จะใช้หลักการยึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการพึ่งพาตนเอง (พงษ์พิสิฐวิญญู วิเศษกุล, 2549) คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ ตนเองและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ต้องไม่เป็นคนใจแคบ ไม่ฝังความคิดเห็นคนอื่น หรือเป็นคนเชื่อคนง่าย การเชื่อ หรือไม่เชื่ออะไรต้องมาจากการมีใจที่เปิดกว้างก่อน รับฟังและทำความเข้าใจความคิดเห็นจากผู้อื่น จากนั้นหากสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อทดลองให้รู้จริงได้ ก็พึงกระทำแล้วจึงเชื่อสิ่งนั้น ขอให้ระลึก เสมอว่า หากสถานการณ์หรือภูมิสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผลของการกระทำหนึ่ง ๆ ก็จะเปลี่ยนแปลง ตามไปด้วย เราจะเชื่ออะไรตายตัวไม่ได้ ต้องมีความหนักแน่นในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะ ปฏิบัติหน้าที่การงานต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จ ด้วยการใช้กุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยล ในการปฏิบัติงานประกอบ จึงจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์นั้นได้

2. ด้านสังคม ในแต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ประสานเชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงและเป็นอิสระสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ละชุมชนต้องมีการรักษา กฎระเบียบ วินัย ไม่กระทำความผิดกติกาหรือกฎหมายของสังคม จะอ้างว่าความพอดี พอประมาณ คือ ทางสายกลางแล้วทำกันกลาง ๆ สบาย หรือทำผิดเล็ก ๆ น้อยได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หาก กฎระเบียบกติกาไม่ถูกต้อง เมื่อเกิดกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ก็ควรมีการแก้กฎระเบียบ กติกานั้น ๆ ให้ทันสมัย ไม่ใช่บิดเบือนหรือหลีกเลี่ยงกฎกติกาสากลของบ้านเมือง ในการแก้ กฎหมายกติกาสังคม ก็ต้องทำให้เป็นที่ยอมรับของคนหมู่มาก อธิบายหรือทำความเข้าใจให้กับ คนหมู่น้อย การใช้อำนาจหรือความได้เปรียบในด้านต่าง ๆ ดีความเข้าข้างตนเองจะนำมาซึ่งความแตกแยก และสับสนในสังคมจนไม่รู้ว่าจะไรผิด ไรถูก ไรดี ไรชั่ว ไรควรทำและไรไม่ควรทำ

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่าให้ยึดหลักการของความยั่งยืน และทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม ส่วนรวมของประเทศชาติ ควรมีการพึ่งพาทรัพยากรจากต่างประเทศให้น้อยที่สุด เราต้องพยายาม ประหยัด และใช้พลังงานหมุนเวียนทดแทนที่มีอยู่ในประเทศให้มากกว่านี้ที่สำคัญ คือ ทรัพยากรน้ำ เริ่มมีความคิดของหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยที่ต้องการนำน้ำเข้าจากต่างประเทศ เป็นความคิดที่ ต้องการแก้ปัญหาเพื่อสนองตอบความต้องการที่ไม่มีขีดจำกัด หามาได้เท่าไรก็ไม่พอเพียงกับ ความต้องการ เราต้องปรับวิธีการใช้น้ำทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และครัวเรือน ให้เป็นไป อย่างประหยัดคุ้มค่า และต้องมีการปรับวิธีการปลูกพืชเกษตรกรรม พืชยืนต้นในแต่ละชนิดให้ เหมาะสมกับสภาวะสิ่งแวดล้อมโดยไม่ควรพึ่งพาน้ำจากต่างประเทศ

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมของภูมิประเทศในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและรุนแรง เทคโนโลยีที่เข้ามาสู่ประเทศมีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องมีการแยกแยะ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ของสภาพแวดล้อมในสังคมไทย และควรที่จะมีการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ใช้เทคโนโลยีที่เราสามารถบำรุงรักษาได้เอง มีค่าใช้จ่ายไม่สูงมากนัก การนำเอาเทคโนโลยี สมัยใหม่เข้ามาสู่สังคมไทย สามารถทำได้ภายใต้พื้นฐานของการนำมาพัฒนา และต่อยอดภูมิ ความรู้นั้น

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักบริหารพัฒนามักมุ่งที่จะเน้นการเพิ่มรายได้และไม่มีการมุ่งที่จะ ลดรายจ่ายของประชาชนในสังคม มีการกู้ยืมและลงทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีความเสี่ยงสูงและอาจไม่มั่นคง ยั่งยืนในห้วงระยะเวลาเช่นนี้ ควรที่จะกลับมาทบทวนปรับทิศทางการบริหารพัฒนาประเทศชาติใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ การกู้ยืมและการลงทุน

กระทำได้เท่าที่จำเป็น โดยต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ระมัดระวังว่าเรามีขีดความสามารถในการใช้หนี้คืนเงินกู้เขาได้หรือไม่ อย่างไร พยายามใช้เงินออมของตนเองหรือของกลุ่มชุมชนก่อนที่จะดำเนินการกู้ยืมจากธนาคารหรือแหล่งเงินทุนอื่น ๆ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงและยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศควรค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตที่มั่นคงและยั่งยืน

6. ด้านการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกหมู่เหล่าในสังคมในด้านเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การติดตามประเมินผลในนโยบายนั้น ๆ เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวนโยบายที่สอดคล้องและสามารถแก้ไขปัญหาความทุกข์ร้อนของประชาชนอย่างแท้จริง การมีนโยบายที่ตรงกับความต้องการของประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ ต้องมีความยุติธรรม โปร่งใส โดยเป็นนโยบายที่สามารถยอมรับได้และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง สัมฤทธิ์ผล มีประสิทธิภาพ และสามารถตรวจสอบได้ ย่อมเป็นสิ่งที่ดีในบริหารจัดการด้านการเมือง แต่การส่งเสริมให้เกิดการบริโภคและสนองตอบความต้องการของประชาชนคนในสังคมที่ไม่มีขอบเขตจำกัด จะเป็นการสร้างนิสัยบริโภคนิยม ไม่พึ่งพาตนเอง รอคอยความช่วยเหลือล้นพ้นจนจากภาครัฐอยู่ตลอดเวลา ก็เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทำให้สังคมอ่อนแอลง ไม่มีภูมิคุ้มกันในตัวเอง

ขั้นตอนของการปฏิบัติสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2549) ได้กล่าวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือแนวทางพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็น “สังคมฐานปัญญา” อันเป็นลำดับขั้นทางตรรกะของการพัฒนาที่เหนือกว่า “สังคมฐานความรู้” ในขณะที่โลกทุกวันนี้กำลังพูดถึง “สังคมฐานความรู้” เพราะแข่งขันกันใช้ความรู้และเทคโนโลยีมาช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการต่าง ๆ แต่เมื่อทรัพยากรของโลกทรุดหรือลดลง ส่งผลให้ทิศทางการพัฒนาของสังคมมนุษย์ในลำดับขั้นถัดไปจาก “สังคมฐานความรู้” จำเป็นต้องก้าวไปสู่การเป็น “สังคมฐานปัญญา” หมายถึง การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์ ให้รู้จักวิธีนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้วางแผนและดำเนินการด้วยความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้การพัฒนาในมิติต่าง ๆ ของสังคม เป็นไปอย่างพอเพียง พอประมาณ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล เพื่อสามารถใช้ทรัพยากรที่มีเหลือจำนวนจำกัดได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนมีระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่าง ๆ อันเกิดจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างรุนแรงในโลกยุคโลกาภิวัตน์

พระบรมราชาบาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัส ในวาระสำคัญยิ่งของพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525 และมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่าเป็นกระบวนการทางปัญญาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีใจความว่า

“คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือ การรักษาความซื่อ ความจริงใจต่อตนเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความซื่อความดีนั้น ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความซื่อสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง...”

แต่การที่จะสามารถประพฤติปฏิบัติ “สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” จนนำไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกได้เป็น 7 ขั้นตอน คือ

1. จับประเด็นปัญหา

ชีวิตคือการเผชิญกับปัญหาและการแก้ไขปัญหานั้น ๆ อยู่ตลอดเวลา เช่น เมื่อหิวก็เป็นปัญหา เมื่อเจ็บป่วยก็เป็นปัญหา เมื่ออดหลับอดนอนก็เป็นปัญหา ฯลฯ ถ้าเราสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ อย่างเป็นปกติทุกวัน มีอาหารกินอิ่ม นอนหลับ ขับถ่ายปกติ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เราก็ไม่รู้สึกว่าเป็นปัญหาอะไร เพราะสามารถแก้ไขปัญหานั้นในชีวิตประจำวันเหล่านี้ได้โดยไม่ยาก แต่ถ้าหากมีปัญหามบางเรื่องที่เราแก้ไขไม่ถูกจุด เนื่องจากไม่ตระหนักว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นประเด็นปัญหาสำคัญ ส่งผลทำให้ไม่ได้เริ่มต้นคิดแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังตรงจุด ปัญหาของชีวิตก็จะไม่ได้รับการแก้ไข และขยายตัวกว้างออกไป ๆ จนบั่นคั้นให้เราเป็นทุกข์กังวลต่าง ๆ นานา การจับประเด็นปัญหาให้ถูกต้อง จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการแก้ปัญหาวิตชีวิตของผู้คนแต่ละคน เหมือนการตั้งทางเสือวิ่งในทิศทางที่ถูกต้อง จะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ช่วยให้เราสามารถแล่นไปสู่จุดหมายปลายทางที่อยากจะไปให้ถึงได้อย่างถูกต้อง

2. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

เมื่อจับประเด็นปัญหาของชีวิตที่เพิ่งแก้ไขได้แล้ว จะต้องวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาให้ถูกต้องต่อไป จากมิติของเหตุปัจจัยภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ของตัวเราเอง เพื่อจะได้มองเห็นช่องทางในการแก้ไขปัญหานั้น จากกรอบของเหตุปัจจัยภายในที่เราสามารถควบคุมกำหนดและเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ไม่ใช่มองปัญหาจากกรอบปัจจัยภายนอกที่เราควบคุมกำหนดอะไรไม่ได้มากนัก แล้วเกิดความท้อแท้สิ้นหวังกับการแก้ปัญหาวิตชีวิต

3. กำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา

การกำหนดขอบเขตทิศทางการแก้ปัญหา ให้อยู่ในกรอบของ “สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” ด้วย เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่เกิดประโยชน์ทั้งในระยะสั้น และระยะยาวอย่างยั่งยืน หรือเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ไม่ใช่เราได้ประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว แต่ทำให้สังคมส่วนรวมเสียประโยชน์ สุดท้ายก็จะส่งผลกระทบกลับมาเป็นปัญหาที่ทำให้ตัวเรา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องได้รับความเดือดร้อนและเสียประโยชน์บางอย่างในระยะยาวเช่นกัน

4. เขียนคำปณิธานหรือทำแผนปฏิบัติ

เป็นขั้นตอนที่เลือกประเด็นของสิ่งที่ตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติหรือทำแผนปฏิบัติเพื่อนำไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป โดยมีหลักการ คือ

ก. กำหนดสิ่งที่ตั้งใจปฏิบัติหรือทำเป็นแผนปฏิบัติให้สอดคล้อง “พอเพียง” กับการแก้ปัญหาสำคัญเร่งด่วนที่เผชิญก่อน

ข. กำหนดเป้าหมายของการปฏิบัติ ให้พอเหมาะกับศักยภาพที่มีอยู่

ค. กำหนดขอบเขตและกรอบเวลาของสิ่งที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้ ไม่ใช่กำหนดเป้าหมายอย่างกว้าง ๆ จนวัดผลการประพฤติปฏิบัติยาก

5. ดำรงความมุ่งมั่น

เมื่อกำหนดปณิธานหรือเขียนแผนปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติแล้ว ก็ต้องพยายามดำรงความมุ่งมั่นที่จะประพฤติปฏิบัติให้ได้ตามปณิธานหรือแผนนั้น โดยอาจจะใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ช่วยเตือนตัวเองหรือชุมชนให้ดำรงความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามสิ่งที่ตั้งใจไว้อย่างต่อเนื่องจนบรรลุผล

6. ใช้ความอดทน อดกลั้น และอดออม

นอกเหนือจากการข่มใจตนเองให้ดำรงความมุ่งมั่นที่จะประพฤติปฏิบัติตามปณิธานที่วางไว้ให้ต่อเนื่องแล้ว เมื่อประพฤติปฏิบัติไปถึงจุด ๆ หนึ่ง โดยปรกติก็มักจะเผชิญกับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ มากบ้างน้อยบ้างเป็นธรรมดา ในการต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาเหล่านั้น จะต้องอาศัย “กำลังของจิตใจ” อันคือความอดทนอดกลั้นเข้าช่วย ควบคู่กับการอาศัย “กำลังของปัญญา” อันคือความอดออมเข้าเสริม

7. ละวางความชั่วความทุจริต

ความชั่วความทุจริตหรือ “สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นธรรม” ก็จะถูกจำกัดให้หมดไปเป็นลำดับ ๆ เหมือนความมืดกับความสว่างที่เป็นด้าน 2 ด้านของสิ่งเดียวกัน สุดท้ายเมื่อสามารถ

คลี่คลายแก้ไขปัญหาของชีวิตตนเองหรือชุมชนให้ลดน้อยลงได้แล้ว เราจะมีเวลา แรงงาน เงินทอง หรือสติปัญญา เหลือสำหรับการช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นได้มากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory motor) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (Sensory) ทั้ง 5 ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง การรับรู้จะเกิดขึ้นเล็กน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการรับรู้ (Perception) ไว้ดังนี้

จอร์จ ฮาร์เบิร์ต มีท (George Herbert Meed, 1931 อ้างถึงใน นกอดล มโนงาม, 2548) กล่าวว่า การรับรู้ได้ครอบคลุมไปถึงอิทธิพลที่ได้รับจากสังคมด้วย ไม่ได้เกิดจากจิตประสาทแต่ส่วนเดียว แต่การรับรู้ยังเกิดได้จากอิทธิพลทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ซึ่งหมายถึง ระบบสังคมและวัฒนธรรมด้วย

ซูรีเวนท์ (Sullivan, 1969 อ้างถึงใน พัสดา ศรีสุบิน, 2545) กล่าวว่า การรับรู้ผู้อื่นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง และสัมพันธ์ภาวะระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยบุคคลจะมีการโต้ตอบทางอารมณ์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ถ้ามีการรับรู้ผู้อื่นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงผู้ที่มีสุขภาพจิตดี คือผู้ที่สามารถรับรู้ผู้อื่นได้ตามความเป็นจริง

มอร์แกนและคิงส์ (Morgan & King, 1971 อ้างถึงใน พัสดา ศรีสุบิน, 2545) กล่าวว่า การรับรู้สิ่งต่าง ๆ ประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความเข้มข้น และขนาดของสิ่งเร้า (Intensively and Size) การทำซ้ำ (Repetition) สิ่งที่ตรง (Contrast) การเคลื่อนไหว (Movement) และปัจจัยภายใน ได้แก่ แรงจูงใจ (Motive) การคาดหวัง (Expectancy)

การรับรู้วิทยาการใหม่ ๆ มี 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการรับรู้ (Awareness stage) หมายความว่า บุคคลได้รับวิทยาการใหม่เป็นครั้งแรก แต่ยังขาดความรู้อย่างแจ่มชัดในวิทยาการนั้น โดยขาดข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมในการรับรู้
2. ขั้นสนใจ (Interest stage) หมายความว่า บุคคลเริ่มสนใจในความรู้ใหม่ ๆ และมีความพยายามไฝหาคำรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติม
3. ขั้นการชั่งใจ (Evaluation stage) หมายความว่า บุคคลมีการคิดทบทวนไตร่ตรองถึงผลดี ผลเสียของความรู้ใหม่ ๆ ที่อยู่ในใจ

4. ขั้นทดลอง (Trial stage) หมายความว่า บุคคลนำความรู้ใหม่ ๆ ไปทดลองปฏิบัติ โดยเริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ ก่อนเพื่อดูผลของการตัดสินใจในการยอมรับสิ่งนั้น ๆ

5. ขั้นตอบรับ (Adoption) เป็นขั้นตอนตกลงใจที่จะนำวิทยาการความรู้ใหม่ ๆ ไปปฏิบัติ Roger & Shoemaker (1971 อ้างถึงใน ศิริชัย ไตรสารศรี, 2539)

แกร์สันและมากูน (Garrison & Magoon, 1972) อ้างถึงใน นภดล มโนงาม, 2548) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่สมองตีความหรือแปลความหมายที่ได้จากการสัมผัสของประสาทต่าง ๆ ของร่างกายกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า ทำให้ทราบว่าสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นอะไร มีความหมายและลักษณะอย่างไร

สมใจ ลักษณะ (2519 อ้างถึงใน สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, 2547) กล่าวว่า การรับรู้ คือ การแปลหรือตีความจากสิ่งที่ประสาทสัมผัสกับสิ่งเร้าภายนอกร่างกาย ทำให้ทราบว่าสิ่งเร้าที่ได้สัมผัสนั้นเป็นอะไร มีลักษณะอย่างไร โดยอาศัยประสบการณ์เดิมทำการช่วยในการแปลความหมายต่าง ๆ ออกมา

สุชา จันทรหอม และสุรางค์ จันทรหอม (2521) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยอวัยวะสัมผัส เพื่อรับรู้ และใช้ประสบการณ์เพื่อแปลสิ่งนั้น ตามประสบการณ์เดิมที่ได้สะสมมา

ประดินันท์ อุปรมัย (2523) กล่าวว่า การรับรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลรับสัมผัสสิ่งเร้า แล้วใช้ประสบการณ์หรือความรู้เดิมในการแปลความหมายสิ่งเร้าที่ได้สัมผัสนั้น

ประนอม สรรขมาน (2524) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการที่เราสัมผัสได้ต่อสิ่งใด ๆ เป็นต้นว่า ภาพคน สัตว์ สิ่งของ เสียงคน เสียงเพลง โดยการแปลงการรับรู้ หรือการตีความ เข้ากับความรับรู้ (Senasation) ให้ออกมาเป็นสิ่งที่มีความหมาย หรือที่เราจัก

การรับรู้ เป็นกระบวนการประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งเร้า ซึ่งไปกระตุ้นอวัยวะสัมผัสให้เกิดการทำงานขึ้น และส่งรายละเอียดไปยังประสาทสัมผัส เพื่อส่งต่อไปยังสมองกระบวนการนี้ เรียกว่าการสัมผัส

ประการที่สอง การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่มนุษย์จะได้รับ นำมาประสมกับข้อมูลอื่น ๆ กระบวนการนี้เรียกว่า การรับรู้ (Perception)

ประการที่สาม การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้รับรู้ อันหมายถึง ประสบการณ์เดิม แรงขับ ทักษะ บุคลิกภาพ และอื่น ๆ ของผู้รับรู้ (จำเนียร ช่างชาติ, 2526)

ชัยพร วิชชาวุธ (2526) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่ได้ยิน และสิ่งที่รู้จักด้วยประสาทสัมผัสเพื่อให้รู้ว่าเป็นอะไร สิ่งที่เรารับรู้มีทั้งเป็นวัตถุ สิ่งของ มนุษย์ พืช สัตว์ และสิ่งที่ เป็นความเป็นไปของภายในจิตของเราเอง

โจน (Jones, 1989 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี และคณะ, 2545) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึง เมื่อบุคคลใส่ใจในข้อมูลใดที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส บุคคลก็จะรับรู้ข้อมูลนั้น และนำข้อมูลนี้เข้าสู่ความจำระยะสั้นต่อไป ข้อมูลที่รับรู้ นั้นจะเป็นความจริงตามการรับรู้ (perceived reality) ของบุคคลนั้น ซึ่งอาจไม่ใช่ความจริงเชิงปรนัย (objective reality) เนื่องจากเป็นความจริงที่ผ่านการตีความจากบุคคลนั้นมาแล้ว

ชาร์เวอร์ (Shaver, 1989 อ้างถึงใน พัสดา ศรีสุบิน, 2545) การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสังคม เป็นกระบวนการรับรู้ซึ่งทำให้ผู้รับรู้ได้ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้ผู้รับรู้ได้คิดเข้าใจโดยใช้สามัญสำนึก (Implicit theories)

ดารณี พานทองพาลุสุข (2532) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึง อากาสสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) ของบุคคลกับวัตถุหรือเหตุการณ์หนึ่ง ๆ โดยทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ และมีการคิดพิจารณาตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับนั้นออกมาเป็นหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายตามความคิดของตนเอง โดยการที่บุคคลจะเกิดการรับรู้ขึ้นได้จะต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมที่มีมาก่อน หากเราไม่มีความรู้เดิมหรือสิ่งนั้น ๆ ไปแล้วก็จะไม่มีการรับรู้ในสิ่งนั้น จะเหลือเป็นเพียงการสัมผัสธรรมดาเท่านั้น โดยมีกระบวนการรับรู้ (Perception Process) จากกระบวนการสัมผัส เป็นบันไดขั้นแรกของการรับรู้ หลังจากที่เรารับข้อมูลขั้นแรกจากอวัยวะสัมผัส (Sensory Organ) หรือเครื่องรับ (Receptor) แล้วเราก็จะนำมาตีความ (Interpret) อันเป็นบันไดขั้นที่สองของการรับรู้ สามารถแยกแยะได้ดังนี้คือ ข้อมูล หรือตัวกระตุ้น อันได้แก่ วัสดุ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ จะผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ อันได้แก่ การมองเห็นด้วยตา การได้ยินด้วยหู การสัมผัสได้ หรือการใช้ลิ้นชิมรส จากนั้นตัวกระตุ้นที่ถูกรับเข้ามาประสาทมผัสจะถูกคัดเลือกโดยคัดเลือกเอาแต่สิ่งที่สนใจ ในช่วงนี้จะมีการแปลความหมายของสิ่งที่รับเข้ามา โดยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้เคยเรียนรู้อยู่เดิมแล้วจะสมไว้กับสิ่งที่รับเข้ามาใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็นำเอาประสบการณ์ในอดีต ความเชื่อ และค่านิยม เข้ามาร่วมในกระบวนการของช่วงนี้ จากนั้นก็จะตีความหมายสิ่งที่รับเข้าไปออกมาเป็นความเข้าใจต่อสิ่งนั้น ดังนั้นคนจะแสดงพฤติกรรมตามความคิดความเข้าใจที่ได้ตีความออกมา

การรับรู้จะเกิดก็ต่อเมื่อมีสิ่งดังต่อไปนี้

1) สิ่งเร้าที่จะรับรู้

- 2) ประสาทสัมผัส และความรู้สึกล้มผัส
- 3) ประสบการณ์เดิมและความรู้เดิม
- 4) การแปลความหมาย จากสิ่งที่สัมผัส (กันยา สุวรรณแสง, 2538)

การรับรู้ หมายถึง บุคคลได้ตั้งใจได้ทราบถึงความหมาย จากประสบการณ์เดิมที่ได้สะสม มาทำให้มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และมีความพอใจถึงหน้าที่ของชีวิต ชัยยา ข้าสะอาด (2540) อ้างถึงใน สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, 2547)

การรับรู้ หมายถึง การยืนยันว่ารู้ รับว่ารู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

กล่าวโดยสรุป การรับรู้ คือ การสัมผัสที่มีความหมาย การรับรู้เป็นการแปลความหมาย และเป็น การตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับออกมาเป็นสิ่งที่มีความหมาย หรือที่รู้จัก เข้าใจ ซึ่งใน การแปลหรือตีความนี้จะต้องใช้ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิม เพื่อใช้ในการแปล ความหมาย ที่ได้จากสิ่งที่สัมผัสโดยมีปัจจัยทั้งภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการรับรู้ ทั้งนี้ การรับรู้ย่อมมีผิดพลาด แม้ว่ามนุษย์มีอวัยวะรับสัมผัสถึง 5 ประเภทแต่มนุษย์ก็ยังสามารถรับรู้ผิดพลาดได้ เช่น ภาพลวงตา การรับฟังความบอกเล่า ทำให้เรื่องบิดเบือนไป การมีประสบการณ์และค่านิยมที่ แตกต่างกัน ดังนั้นการรับรู้ถ้าจะให้ถูกต้องจะต้องรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสหลายทาง ผ่านกระบวนการ คิดไตร่ตรองให้มากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

ความรู้ คือ ความเข้าใจในเรื่องบางเรื่อง หรือสิ่งบางสิ่ง ซึ่งอาจจะรวมไปถึงความสามารถ ในการนำสิ่งนั้นไปใช้เพื่อเป้าหมายบางประการ ความสามารถในการรู้บางอย่างนี้เป็นสิ่งสนใจหลัก ของวิชาปรัชญา (ที่หลายครั้งก็เป็นเรื่องที่มีการโต้เถียงอย่างมาก) และมีสาขาที่ศึกษาด้านนี้ โดยเฉพาะเรียกว่า ญาณวิทยา (epistemology) ความรู้ในทางปฏิบัติมักเป็นสิ่งที่ทราบกันในกลุ่มคน และในความหมายนี้เองที่ความรู้นั้นถูกปรับเปลี่ยนและจัดการในหลาย ๆ แบบ

ความหมายของความรู้ความเข้าใจ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของความรู้ความเข้าใจ ดังต่อไปนี้

บอม (Bloom, 1971 อ้างถึงใน พรทิพย์ สุขวัฒนาพร, 2548) กล่าวว่า ความเข้าใจ (Comprehension) พฤติกรรมที่สามารถจับใจความสำคัญเรื่องต่าง ๆ ได้ ทั้งที่เป็นรูปธรรม และที่เป็นนามธรรม

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 อ้างถึงใน พรทิพย์ สุขวัฒนาพร, 2548) กล่าวว่า ความรู้ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้โดยการฝึก การเห็น การได้ยิน ความรู้

ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาที่ได้จากประสบการณ์ที่พบเห็น

อุทุมพร ทองอุไทย (2523) กล่าวว่า ความเข้าใจ หมายถึง ขั้นตอนสำคัญของการสื่อสารความหมาย โดยอาศัยความสามารถทางสมองและทักษะ ซึ่งอาจกระทำโดยใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยใช้ความสามารถทางสติปัญญาในการขยาย ความรู้ ความจำ ให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และสามารถแปลสรุป หรือขยายความสื่อความหมายนั้นๆ

กิริติ บุญเจือ (2525) กล่าวว่า ความรู้ความเข้าใจ ความรู้ หมายถึง ความรู้ทางตาหรือรู้ด้วยตาเพียงอย่างเดียว “ความเข้าใจ” หมายถึง ความรู้สึกซึ่งสามารถเข้าใจถึงสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการต่าง ๆ

วิททอร์ค (Wittrock, 1985 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) กล่าวว่า ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน มาจากความจำ ความสามารถในการจัดกระทำข้อมูล การเสริมสร้าง ความตั้งใจ แบบแผนทางปัญญา ปัจจัยภายในเหล่านี้มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและพบว่าความรู้เดิมมีส่วนเกี่ยวข้องและเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียนและความเข้าใจจะแตกต่างจากความเชื่อโดยสิ้นเชิง และความเชื่อจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างแนวคิดหรือการเรียนรู้

การ์เดนเนอร์ (Gardner, 1993 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) กล่าวว่า ความเข้าใจตนเอง คือ ความรู้เกี่ยวกับแง่มุมต่าง ๆ ภายในตัวบุคคล การเข้าถึงความรู้สึกต่อชีวิตของตนเอง การรู้จักระดับขอบเขตอารมณ์ของตน ความสามารถที่จะแยกแยะอารมณ์เหล่านี้และบอกได้ในที่สุดว่าเป็นอารมณ์ใด แล้วดึงออกมาทำความเข้าใจและปรับปรุงการกระทำของตนเอง ผู้ที่มีสติปัญญาด้านการเข้าใจภายในตนเองสูงจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตของตนเองมีชีวิตชีวาและมีประสิทธิภาพ

ปาร์เคย์ (Parkay, 1996 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) กล่าวว่า ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถที่จะค้นพบ ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมและธรรมชาติของตน

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) กล่าวว่า รู้ หมายถึง แจ่ม เข้าใจ ทราบ ส่วนเข้าใจ หมายถึง รู้เรื่องรู้ความหมาย

บอม (Bloom, 2000 อ้างถึงใน คັນสนีย์ ฉัตรคุปต์ และ อูษา ชูชาติ, 2544) กล่าวว่า การเรียนรู้ในระดับความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนเข้าใจความหมาย

ความสัมพันธ์และโครงสร้างของสิ่งที่เรียนและสามารถอธิบายสิ่งที่เรียนรู้นั้นได้ด้วยคำพูดของตนเอง ผู้เรียนที่มีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หลังจากได้ความรู้ในเรื่องนั้นมาแล้ว จะสามารถแสดงออกได้หลายทาง เช่น สามารถตีความได้ แปลความได้ เปรียบเทียบได้ บอกความแตกต่างได้

พรทิพย์ สุขวัฒนาพร (2548) กล่าวว่า ความเข้าใจ หมายถึง การเข้าใจความหมายของสิ่งนั้น เป็นการแปล โดยแปลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง โดยรักษาความมุ่งหมายอย่างถูกต้องแล้วทำการตีความหมาย เป็นการอธิบายหรือเรียบเรียงเรื่องนั้น ๆ เสียใหม่ให้เข้าใจง่ายขึ้น และทำการขยายความ เป็นการขยายความหมายของข้อมูลที่มีอยู่ให้ไกลกว่าเดิม

กล่าวโดยสรุป ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การที่บุคคลได้สะสมความจริง ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วนำข้อเท็จจริงมาคิดพิจารณาให้ได้ความเข้าใจในเรื่องรานั้น ๆ เป็นความสามารถในการนำความรู้ (knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการพัฒนาชุมชน (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คือ การจัดการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน ประชาชนให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและอยู่ดีมีสุข ด้วยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

การพัฒนาชนบทโดยนำแนวการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาใช้เพื่อเป็นตัวแบบหรือแนวทางให้กับหน่วยงาน หมู่บ้านหรือชุมชน ประชาชน นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินงานในพื้นที่ ด้วยการประสานพลังระหว่างภาคีการพัฒนาในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ ราษฎรชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน เอกชน สถาบันการศึกษาและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเกิดด้วยแนวคิดการบูรณาการในด้านต่าง ๆ นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือตนเอง และพึ่งตนเองได้

การดำเนินการจัดเป็น 4 ชั้น ประกอบด้วย

ชั้นที่ 1 การประเมินและการแยกประเภทหมู่บ้านหรือชุมชน

1. การพัฒนาหมู่บ้านจะดำเนินในหมู่บ้านตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ใช้ฐานข้อมูลกรมการปกครอง พ.ศ. 2549 จำนวน 74,435 หมู่บ้าน ตามสภาพภูมิสังคมของแต่ละหมู่บ้าน โดยการประสานพลังการพัฒนาจากภายในชุมชน (Outside-in) โดยกระบวนการแผนชุมชน และพลังการส่งเสริม สนับสนุน ของหน่วยงานจากภายนอก ในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะชีวิตของชุมชน

2. ส่งเสริมหมู่บ้านหรือชุมชน ให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักการการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาเพื่อตนเอง ตามแนวคิด ประชาชนเป็นศูนย์กลางด้วยการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง โดยมีเป้าหมายการพัฒนา ตามเกณฑ์ ประเมิน 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด โดยมีพัฒนากร อาสาสมัคร ผู้นำชุมชน ร่วมเป็นชุดปฏิบัติการ ขับเคลื่อนร่วมกับภาคีการพัฒนา ทำให้มีหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัด ในปี พ.ศ. 2551 แล้ว 58,537 หมู่บ้าน

3. ส่งเสริมหมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ ในหมู่บ้านที่มีการดำเนินการ ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านเกณฑ์ 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัดแล้ว ให้มีกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพิ่มความสามารถของครอบครัวที่ดำเนินการให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ กำหนดเป็นจุดเรียนรู้ในหมู่บ้าน และทำให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยการจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมให้การเรียนรู้ร่วมกันของคนในหมู่บ้านหรือชุมชน และให้การเรียนรู้ แก่ผู้สนใจจากภายนอกชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการส่งเสริมให้หมู่บ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ในปี พ.ศ. 2551 จำนวน 11,430 หมู่บ้าน

4. การดำเนินการส่งเสริมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงอัตลักษณ์ และภูมิสังคมของแต่ละชุมชน เพื่อการใช้วิธีการในการส่งเสริมที่แตกต่างกัน ระหว่างในหมู่บ้าน หรือชุมชนทั่ว ๆ ไป กับหมู่บ้านหรือชุมชน ในพื้นที่ห่างไกลและกันดาร ที่ใช้ในแนวทางการประกวด ผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เป็นหมู่บ้านมีลักษณะเป็นพื้นที่สูงเป็นที่อยู่ของ ชาวเขา ชนกลุ่มน้อย พื้นที่พัฒนาเพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดน พื้นที่ที่เส้นทางคมนาคม ยากลำบากห่างไกล เสี่ยงภัย มีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม มีความเป็นอยู่ยากลำบาก ดังนั้นเพื่อให้เกิด ผลในทางปฏิบัติ ผู้ทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาจึงต้องพิจารณาและศึกษาสภาพชุมชนเพื่อเตรียม ความพร้อมให้เข้าใจ เพื่อเลือกวิธีการเข้าถึง เพื่อการพัฒนาที่สัมฤทธิ์ผล

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกหมู่บ้านหรือชุมชน เป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาเป็นหมู่บ้านพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

1. การประเมินหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6 ด้าน แล้ว สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจะทำการประเมินหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อแยกแยะระดับหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เกณฑ์ชีวิตของกระทรวงมหาดไทย 5 ด้าน 23 ตัวชี้วัด เป็นเกณฑ์ในการประเมินและพิจารณาแยกประเภท จัดระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นให้เสนอหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์จริง ๆ เน้นในเชิงคุณภาพ ไม่เน้นปริมาณ

2. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจัดทำบัญชีหมู่บ้านเป้าหมาย โดยการนำผลการประเมินหมู่บ้าน มาจัดประเภทของแต่ละหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน คือ หมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ เป็นหมู่บ้าน ระดับ “พออยู่ พอกิน” และขั้นก้าวหน้า คือ หมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์เป็นหมู่บ้าน ระดับ “อยู่ดี กินดี” และระดับ “มั่งมี ศรีสุข” ซึ่งทั้ง 3 ระดับนี้สามารถพัฒนาไปได้เฉพาะระดับของตนเอง ไม่จำเป็นต้องพัฒนาเป็นลำดับหรือขั้นต่อกันไป

3. การตรวจสอบผลการประเมินหมู่บ้านและชุมชน และจัดเรียงลำดับ เพื่อกำหนดหมู่บ้านเป้าหมาย โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนำเสนอผลการประเมินให้ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ.) พิจารณาตรวจสอบและจัดลำดับหมู่บ้านเป้าหมายพัฒนาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละระดับของจังหวัด พร้อมทั้งกำหนดหมู่บ้านเป้าหมายในการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบของจังหวัด

ขั้นที่ 3 การพัฒนาขยายผลวิถีชีวิตประชาชนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อกำหนดหมู่บ้านเป้าหมายในแต่ละระดับ ของจังหวัดแล้ว เพื่อให้เกิดการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงต้องมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มความสามารถของประชาชน และศักยภาพของชุมชน คือ

1. การเพิ่มศักยภาพ ของแกนนำชุมชน ให้มีความสามารถในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนได้ด้วยชุมชนเอง โดยให้ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตเป็นผู้รับผิดชอบฝึกอบรมสร้างแกนนำการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน 160 หมู่บ้าน รวม 600 คน

2. การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามเป้าหมายในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในปีงบประมาณ 2552 จำนวน 160 หมู่บ้าน แยกเป็นหมู่บ้านระดับ “พออยู่ พอกิน” จำนวน 50 หมู่บ้าน หมู่บ้านระดับ “อยู่ดี กินดี” จำนวน 60 หมู่บ้าน และหมู่บ้าน ระดับ “มั่งมี ศรีสุข”

จำนวน 50 หมู่บ้าน มุ่งหมายให้ประชาชนในหมู่บ้านน้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นวิถีชีวิตของชุมชน จังหวัดจะจัดกิจกรรมเพื่อ

- สร้างการเรียนรู้ของประชาชนและเกิดการยอมรับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- กิจกรรมเพิ่มทักษะการประกอบกิจกรรมการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือน ทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่ม ทักษะการบริการจัดการเครือข่ายเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามพื้นฐานของหมู่บ้านและระดับหมู่บ้านเป้าหมาย พร้อมทั้งมีการจัดการความรู้เพื่อค้นหา

- สรุปผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อนำองค์ความรู้ภูมิปัญญา ไปจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ของชุมชน เพื่อขยายผลสู่หมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ขั้นที่ 4 การยกย่องและเชิดชูเกียรติ

1. การประกาศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ด้วยคณะกรรมการประเมินผลหลังการพัฒนาหมู่บ้าน ด้วยเกณฑ์การประเมินผล ตรวจสอบและประกาศความสำเร็จของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

2. สนับสนุนให้เข้าสู่กระบวนการ การประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เพื่อรับรางวัลถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยการสนับสนุนให้บุคคล / ชุมชนเข้าสู่กระบวนการประกวดดังกล่าว

3. หมู่บ้านหรือชุมชนดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อเนื่องเพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชนและประชาชนมีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข ด้วยการดำเนินกิจกรรมประจำวันอย่างพอเพียง ที่มีพฤติกรรมของชุมชนประกอบด้วย

- มีความพอประมาณ หมายถึง ความพอเหมาะต่อความจำเป็นที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

- ยึดหลักความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- มีหลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

- ด้วยเงื่อนไขความรู้ ที่ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของอย่างรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- พร้อมทั้งเงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้น ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตอาศัยกระบวนการจากความสัมพันธ์ของประชาชนในการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ให้เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ และพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิชาการให้การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาให้กับหมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ปัญหาหนี้สินเกิดจากการใช้เงินเกินกำลังเงินเดือนที่ได้รับของแต่ละครอบครัว ซึ่งเป็นข้าราชการที่ได้รับเงินเดือนน้อยพร้อมทั้งมีปัญหาในหลายปัจจัย ปัญหาของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ เกิดจากปัญหาทั้งภายนอกและภายในดังต่อไปนี้

ปัญหาภายใน

1. กู้เงินสหกรณ์กองพลที่ 1 รักษาพระองค์
2. กู้เงินฉุกเฉินของกองพัน
3. กู้เงินของชุมชน
4. กู้เงินกองร้อย
5. กู้เงินธนาคารออมสิน
6. กู้เงินออมทรัพย์กองทัพบก

ปัญหาภายนอก

1. กู้เงินนอกระบบ
 2. ทำบัตรเครดิต
 3. เล่นหวยใต้ดิน
 4. เล่นการพนัน เช่น เล่นบอล เล่นไพ่
 5. ต้มสุรา
 6. เล่นแชร์
- สิ่งที่เป็นสภาพแวดล้อม เช่น
1. รายได้ไม่พอกับรายจ่าย

2. นำเงินอนาคตมาใช้จ่าย
3. ไม่เก็บออม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
4. จ่ายภาษีสังคม เช่น งานศพ งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น

บริบทของกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์

กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ได้เริ่มมีกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2419 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในนามของกรมทหารช่าง “ในหลักฐานกล่าวไว้ว่า” ในปี 2419 กรมพระกลาโหมได้รับหน้าที่ให้ทำการวางสายโทรศัพท์สายแรกระหว่าง “เมืองสมุทรปราการกับพระนคร” ต่อมาได้โอนกิจการให้กรมโทรเลขรับไปดำเนินการต่อไป กิจการโทรศัพท์ โทรเลขสมัยนั้น สันนิษฐานว่าเป็นต้นกำเนิดของหน่วยทหารช่างสัญญาในในเวลาต่อมา ในปี พ.ศ. 2420 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติข้อบังคับสำหรับกรมทหารมหาดเล็กขึ้น เพื่อเป็นหลักฐานและระเบียบที่ดีต่อไป โดยมีทหารเกือบครบทุกเหล่า คือ กรมทหารราบ กรมทหารม้า กรมทหารช่าง และกรมตรวจ ซึ่งต้องเข้าเวรรักษาการณ์หมุนเวียนทุกกองร้อย พ.ศ. 2429 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติจัดการทหารขึ้น เมื่อวันที่ 8 เมษายน รวมการบังคับบัญชาทหารบก เรือ เป็นกรมหนึ่งเรียกว่า “กรมยุทธนาธิการ” มีทหารบก 7 กรม ทหารเรือ 2 กรม คือ (กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์, 2541)

ทหารบก

1. กรมทหารมหาดเล็ก
2. กรมทหารรักษาพระองค์
3. กรมทหารล้อมวัง
4. กรมทหารหน้า
5. กรมทหารฝึพาย
6. กรมทหารปืนใหญ่
7. กรมทหารช่าง เดิมขึ้นในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์และพระยาเพชรราชา

ทหารเรือ

1. ทหารเรือพระที่นั่งเวสชาติศรี
2. ทหารเรือรบ

การจัดตั้งหน่วยทหารช่าง โดยมีที่ตั้งหน่วยโดยแน่นอนนั้น ตั้งขึ้นในศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อ พ.ศ. 2444 เรียกว่า “กองทหารช่าง” การจัดหน่วยทหารช่างขึ้นนี้เพราะทางราชการเห็นว่า จะให้หน่วยทหารมีความรู้ความสามารถงานช่าง เพื่อช่วยเหลือเหล่าอื่นได้อีกหน้าที่หนึ่ง และแปรสภาพ

เป็น “กรมทหารช่าง” เมื่อปี 2447 โดยดำเนินกิจการฝึกอบรมตามแบบวิชาทหารสมัยใหม่และเมื่อ พ.ศ. 2449 สถาปนาเป็นหน่วยรักษาพระองค์

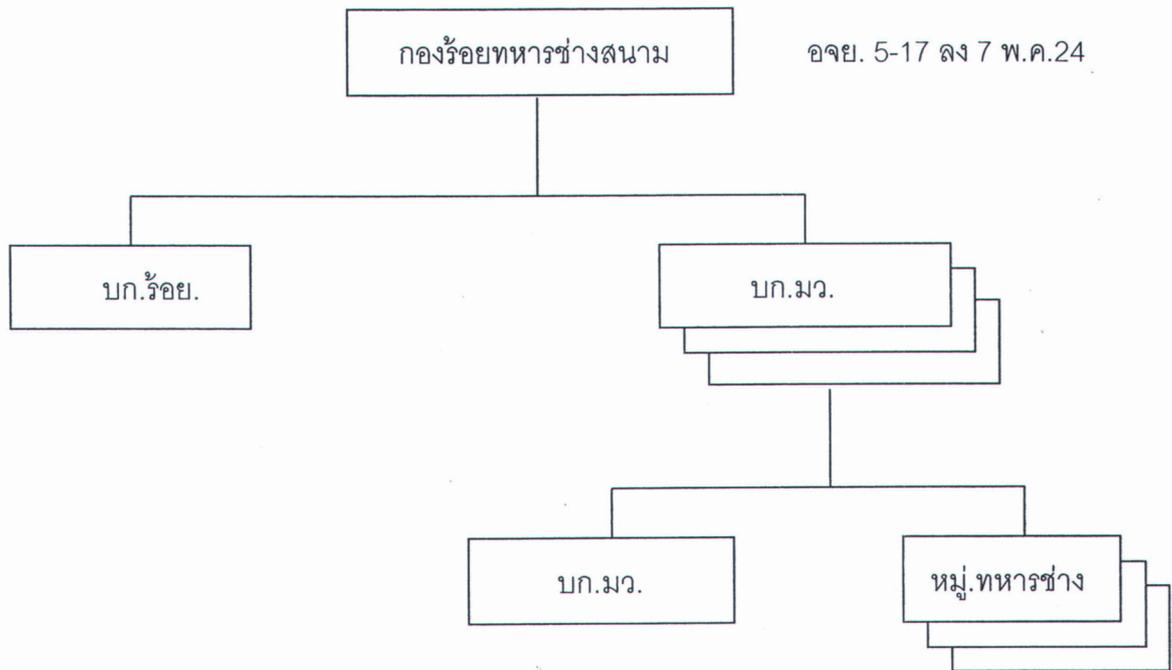
พ.ศ. 2453 ได้ย้ายหน่วยจากกระทรวงกลาโหม มาอยู่ที่สะพานแดงบางซื่อมีสภาพเป็น “กองร้อยช่างสนาม” ขึ้นตรงต่อ “กรมทหารช่าง” และมีกองร้อยร่วมการบังคับบัญชาเดียวกัน คือ กองร้อยช่างสะพานและกองร้อยช่างสัญญาณ

พ.ศ. 2454 สถาปนาขึ้นเป็นกองพัน เรียกว่า กองพันทหารช่างที่ 1 ช่างสนามรักษาพระองค์ หลังจากนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการอยู่ตลอดมาจนถึง

พ.ศ. 2497 ได้แปรสภาพเป็นหน่วยกำลังรบแบบใหม่ โดยจัดกำลังเป็น 4 กองร้อยทหารช่างสนาม และ 1 กองร้อยบังคับการและบริการ ตามโครงการช่วยเหลือของสหรัฐ

พ.ศ. 2498 ได้โอนการบังคับบัญชาจากกรมทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ มาขึ้นตรงต่อ กองพลที่ 1 แต่ยังคงเป็นหน่วยรักษาพระองค์ ตามเดิมมีชื่อว่า กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ มาจนถึงปัจจุบันนี้ (กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์, 2544, 88-90)

หน่วย ช.พัน.1 รอ. ปฏิบัติงานการถวายความปลอดภัยแด่สถาบันพระมหากษัตริย์ รักษาความมั่นคงภายในและการรักษาความสงบเรียบร้อย การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน ปฏิบัติงานช่างทั่วไป ได้แก่ การก่อสร้างถนน อาคาร ชุดคุณลอง ตรวจ เก็บ กู้ ทำลายวัตถุระเบิด สร้างเครื่องกีดขวาง สะพานและแพยุทธวิธี เป็นต้น

ภาพ 3 โครงสร้างการจัดกองร้อยทหารช่างสนาม

ที่มา: กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ (2541, 6)

จากภาพ 1 ภาพ 2 ภาพ 3 โครงสร้างของการจัดองค์การทั้งหมด ซึ่งนายทหารชั้นประทวน ภายใต้การควบคุมดูแลบังคับบัญชาของนายทหารชั้นสัญญาบัตรให้ปฏิบัติงานเป็นไปตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา

นายทหารชั้นประทวน หมายถึง ข้าราชการในสังกัดกระทรวงกลาโหมของกองทัพบกมีชั้นยศ ตั้งแต่ สิบตรี ถึง จ่าสิบเอก (พิเศษ)

นายทหารชั้นประทวนมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามตำแหน่ง ชกท. (ชำนาญการทางทหาร) ซึ่งแต่ละ ชกท. จะมีหมายเลขของตำแหน่งนั้น ๆ มีหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกัน และปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

กองทัพบก เป็นสถาบันสำคัญในการรักษาอธิปไตยของประเทศชาติมีภารกิจหลักด้านการป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ รักษาความมั่นคง รักษาความสงบเรียบร้อยและภัยคุกคามภายในประเทศและมีภารกิจที่นอกเหนือจากการปฏิบัติการทางทหาร ซึ่งได้แก่ การรักษา กฎหมาย การคุ้มครอง การส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ การพัฒนาประเทศ การช่วยเหลือ

ประชาชน การดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริ รวมทั้งการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ด้วยการรักษาความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสถานการณ์ปัจจุบันเข้าสู่สงครามเศรษฐกิจเป็นการแย่งชิงผลประโยชน์ และอำนาจทางการเมือง โดยอาศัยช่องว่างหรือเงื่อนไขทางกฎหมาย การเตรียมความพร้อมของกองทัพบกข้างหน้าในอนาคต กำลังทหารคงต้องเกี่ยวข้องอยู่กับการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติจึงต้องน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรม กองทัพอากาศที่ 1 ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ที่หน่วยเหนือกำหนดให้บังเกิดประสิทธิภาพสูงสุด การถวายความปลอดภัยและเทิดพระเกียรติแด่สถาบันพระมหากษัตริย์ การรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติและรักษาความมั่นคงภายใน พัฒนาประเทศช่วยเหลือประชาชน รักษาผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เตรียมกำลัง พัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและการปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการองค์กรพัฒนาความสามารถ พัฒนาศักยภาพสมรรถนะกำลังพลของหน่วยทหาร พัฒนาศักยภาพทางสังคมและเตรียมกำลังในการเอาชนะปัญหา การสร้างครู ผู้ชำนาญการ สร้างและส่งเสริมภาวะผู้นำในตัวผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น พัฒนาปรับปรุงโรงเรียนของหน่วย ประยุกต์แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นรูปธรรมทั้งการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน ประยุกต์เทคโนโลยีสร้างนวัตกรรมในการพัฒนา พัฒนาคุณภาพชีวิต เพิ่มพูนขวัญ สวัสดิการและดูแลรักษาสุขภาพพลานามัย ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน และสภาพความเป็นอยู่ของกำลังพล ครอบครัว ให้มีความเป็นอยู่ดี บริหารจัดการทรัพยากรในหน่วยทหารอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในปี พ.ศ. 2550 “พล. 1 รอ. หน่วยแห่งความพอเพียง” (Sufficiency Unit) ที่ ผบ.พล 1 รอ. ให้ถือเป็นนโยบายที่สำคัญที่ต้องให้เกิดเป็นรูปธรรม และให้หน่วยขึ้นตรงสามารถที่จะปฏิบัติได้จริงตามนโยบายของกองทัพบกและกองทัพอากาศที่ 1 โดยได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการดำเนินการและเพื่อให้การดำเนินการได้มีกรอบแนวทางที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้เป็นรูปธรรม บรรลุเป้าหมายตามต้องการโดยปลูกฝังให้นายทหารชั้นประทวนและครอบครัว โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นในเรื่องการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน โดยกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์เป็นหน่วยขึ้นตรง พล. 1 รอ. ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ที่หน่วยเหนือกำหนดให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด คือ การถวายความปลอดภัยแด่สถาบันพระมหากษัตริย์ รักษาความมั่นคงภายในและการรักษาความสงบเรียบร้อย การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน ปฏิบัติงานช่างทั่วไป ได้แก่ การก่อสร้างถนน อาคาร ชุมนุมคลอง ตรวจ เก็บ กู้ ทำลายวัตถุระเบิด สร้างเครื่องกีดขวาง

สะพานและแพยุทธวิธี โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นในเรื่องการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติงาน กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาเป็นกรอบแนวคิดและเป็นแนวทางปฏิบัติด้วยการจัดกิจกรรมและโครงการ การใช้ชีวิตพอเพียงและการพึ่งตนเอง มีรายได้ที่พอเพียงกับรายจ่าย ได้แก่ จัดทำบัญชีครัวเรือน ผลิตภัณฑ์ อาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ฝึกกริครัวทานได้ ร้านค้าสวัสดิการไม่หวังผลกำไร สหกรณ์ของหน่วย การมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการส่งเสริมให้กำลังพลเรียนรู้ โดยการให้ไปศึกษากับสถาบันการศึกษาส่งไปอบรมดูงานของหน่วยต่าง ๆ ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงและกลับมาขยายผลให้กับกำลังพลในหน่วย ปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม การอบรม ศีลธรรมหรือกิจกรรมทางศาสนา ให้กำลังพลครอบครัวได้ยึดจริยธรรมแบบเศรษฐกิจพอเพียงสร้างความสุขในครอบครัวและพัฒนาาระดับจิตใจให้กับกำลังพล กิจกรรมปลอดอบายมุข ได้แก่ การปฏิญาณตน ลด ละ เลิก การพนันอบายมุข งดเหล้าเข้าพรรษา ไม่จำหน่ายสุราในหน่วยทหาร ความรักหมุ่คณะมีการรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็งในกลุ่ม โครงการแยกขยะการบำบัดน้ำเสีย การพัฒนาคนและการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ โครงการ Unit School ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มวิชาชีพ การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ การประหยัดพลังงาน ได้แก่ กระดาษรีไซเคิล ขยะรีไซเคิล กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ จึงช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตดีขึ้น และความเป็นอยู่ในครอบครัวข้าราชการให้มีความมั่นคงมากขึ้น ช่วยลดรายจ่ายบางส่วนได้และส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจในการทำงาน มีความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตนมากขึ้น และยังส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพรวมขององค์การมากขึ้น นายทหารชั้นประทวนเป็นกำลังหลักในการปฏิบัติงานขององค์การให้สำเร็จลุล่วงที่กล่าวมาจะเห็นว่ากองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ได้มีการกำหนดและสนับสนุน ส่งเสริม นายทหารชั้นประทวนให้มีความรู้และความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมให้เป็นรูปธรรมชัดเจนทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อทำให้ระบบราชการมีขีดสมรรถนะสูงและเป็นข้าราชการที่เก่งมีจริยธรรมที่ดีซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เดชพันธ์ ดวงรัตน์ (2535) ได้ศึกษาภาวะหนี้สินของนายทหารชั้นประทวน เฉพาะกรณีวิทยาลัยเสนาธิการทหาร ผลการศึกษาพบว่า นายทหารประทวนล้วนมีหนี้สินทั้งสิ้น มีทั้งหนี้สินคงค้างและหนี้สินรายเดือน ซึ่งหนี้สินรายเดือนนั้นเป็นการผ่อนชำระเป็นรายเดือนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย เมื่อเปรียบเทียบหนี้สินรายเดือนกับรายได้ พบว่า กว่าร้อยละ 40 ของรายได้ นายทหารประทวนต้องใช้จ่ายเป็นค่าชำระหนี้ เหลือรายได้เป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคเพียงร้อยละ 50 เศษเท่านั้น การมีหนี้สินจะทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย การศึกษาหาแนวทางเพื่อบรรเทาภาระหนี้สินของนายทหารชั้นประทวนจึงสำคัญและจำเป็น วิทยานิพนธ์นี้ได้ทำการศึกษาภาวะหนี้สินของนายทหารชั้นประทวนใน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ (1) ศึกษาจากอัตราส่วนของหนี้สินคงค้างต่อรายได้ (2) ศึกษาจากสมการทางเศรษฐมิติ และ (3) ศึกษาจากค่าความยืดหยุ่นของหนี้สินต่อรายได้ จากการศึกษาทั้ง 3 ลักษณะข้างต้น ให้ผลตรงกัน คือ หากนายทหารประทวนมีรายได้สูงถึงระดับหนึ่งจะทำให้การก่อหนี้สินมีแนวโน้มลดลง วิทยานิพนธ์นี้จึงได้เสนอแนวทางการเพิ่มรายได้ที่แท้จริงให้แก่ นายทหารชั้นประทวน เพื่อเป็นการบรรเทาภาระหนี้สินของนายทหารดังกล่าว ข้อเสนอแนะประกอบด้วย (1) รมรณรงค์ให้รู้จักประหยัด (2) การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้ (3) ช่วยเหลือด้านการศึกษา และ (4) ช่วยเหลือด้านอาชีพพิเศษ

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2542) ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ผลการศึกษาการพัฒนาให้นักเรียนทำโครงการอาชีพที่ชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า แต่เดิมการทำโครงการประกอบกิจกรรมในวิชา ช 041 การปฏิบัติงานอาชีพนั้น ประสบปัญหาในเรื่องต่าง ๆ เช่น นักเรียนมักเป็นผู้กำหนดโครงการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน โดยที่นักเรียนจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร ความต้องการสินค้า จำนวนประชากรและอาชีพที่ชุมชนยอมรับ ซึ่งตัวนักเรียนจะได้จากการไปพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้านหลาย ๆ คน จึงจะได้ข้อมูลมาตัดสินใจอันแสดงถึงการได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการทำงาน ผลการศึกษา การติดตามผลโครงการอาชีพของนักเรียนที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ โดยชุมชนมีส่วนร่วมตามกระบวนการทำวิจัย พบว่า การทำโครงการของนักเรียนนั้น นักเรียนไม่ตระหนักถึงการใช่วัสดุอุปกรณ์ มีการใช้อย่างฟุ่มเฟือยสิ้นเปลือง ไม่มีการบันทึกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน นักเรียนไม่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การแก้ปัญหาต้องรอให้คนอื่นมาทำให้ รวมทั้งไม่เอื้อเฟื้อกันทั้ง ๆ ที่มีวัสดุเหลือใช้ก็ปล่อยให้ทิ้งไว้ เป็นต้น แนวทางการแก้ปัญหาของผู้วิจัย

คือ การนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้โดยผู้วิจัยต้องร่วมส่งเสริมในลักษณะการนิเทศโครงการพยายามให้นักเรียนทำโครงการตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่นักเรียนจะได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง พี่น้อง ญาติ เพื่อนบ้านและหน่วยงานในชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการทำโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนก็จะเกิดเป็นค่านิยมปฏิบัติต่อไปในที่สุด

ทรงชัย ดินานนท์ (2542) ได้ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในการส่งความมั่นคงทางรายได้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี ร้อยละ 40.4 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 94.7 มีระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 62.8 จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มี 4 – 6 คน ร้อยละ 56.4 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ร้อยละ 92.0 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท อาชีพเสริมคือ การเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรต้องซื้ออาหารมาบริโภค เนื่องจากผลิตเองได้น้อย ภาวะสุขภาพส่วนใหญ่แข็งแรง การดูแลสุขภาพส่วนใหญ่ จะไปพบแพทย์ก็ต่อเมื่อเจ็บป่วย โดยครอบครัวมีการใช้บัตรประกันสุขภาพและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ส่วนใหญ่ไม่เกินครอบครัวละ 5,000 บาทต่อปี จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่รู้จักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถึงร้อยละ 69.7 โดยรับรู้จากแหล่งข้อมูลทางโทรทัศน์ ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและไม่เคยไปดูงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ในด้านการบริโภค ส่วนใหญ่เข้าใจว่าแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกินอยู่อย่างประหยัด เหมาะสมกับรายได้ ในด้านสิ่งแวดล้อม การผลิตด้วยแรงงานคนแทนเครื่องจักรเป็นการช่วยลดภาวะ ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ในเรื่องในเรื่องสุขภาพอนามัย การบริโภคอาหารที่ปราศจากสารเคมี ทำให้มีสุขภาพอนามัยดี สุขภาพรวม เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับสูง

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนทางด้านเงินทุนอย่างเพียงพอ และในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรส่วนใหญ่ปฏิบัติได้น้อยในการปลูกพืชมากกว่า 1 อย่าง และในการจัดหาพื้นที่ให้มีแหล่งน้ำพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเตรียมดินเป็นแหล่งน้ำ และการเกษตรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้วิธีการทางธรรมชาติในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและระบบนิเวศน์โดยเกษตรกรยังคงใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงและได้รับการอบรมเพื่อการเพิ่มความรู้ในการประกอบอาชีพเพื่อต่อรองกับระบบตลาด กล่าวโดยสรุปเกษตรกรปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อย

จากการศึกษาทัศนะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ของครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการมีแหล่งน้ำเพียงพอจะทำให้มีผลผลิตตลอดปี และส่วนใหญ่เห็นว่าการทำเกษตรตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้ครอบครัว มีรายได้เพียงพอในการชำระหนี้ และทำให้สามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีการบริโภคอาหาร ที่ปราศจากสารเคมี สุขภาพแข็งแรง ในด้านความพึงพอใจในชีวิต เกษตรกรเห็นว่า การเพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตรที่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี จะทำให้เกษตรกรพึงพอใจในชีวิตและในด้านการรวมกลุ่ม เห็นว่าการสร้างความสามัคคีในชุมชนก่อให้เกิดความสุขในครอบครัว สภาพภาพรวมที่ขึ้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ของครอบครัว พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก

จากผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นว่า ผลของการศึกษาขัดแย้งกันมาก คือ แม้ว่าภาพรวมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูงและมีทัศนคติเห็นด้วยว่า การเกษตรตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ของครอบครัว แต่การนำความรู้ไปปฏิบัตินั้นอยู่ในระดับต่ำ ฉะนั้นควรให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการส่งเสริม การจัดการฝึกอบรมเพิ่มความรู้ทักษะการปฏิบัติการเกษตรตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงมีแหล่งเงินทุนให้เกษตรกรกู้ยืมเพื่อการทำเกษตรกรรมได้

สิทธิพงศ์ สิทธิเมธี (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลทางเศรษฐกิจและสังคม ในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า (1) ลักษณะทั่วไปในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร พบว่า เมื่อเกษตรกรเข้าโครงการฯ แล้วได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของตนเองในการปลูกพืชและผักต่าง ๆ ทั้งในอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ ทั้งในอาชีพเสริม คือ การปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ หรือทำเกษตรผสมผสานที่เพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะผลิตไว้บริโภคในครัวเรือนของตนเมื่อเหลือจึงขาย ยกเว้นการทำไร่ข้าวโพดที่เป็นอาหารสัตว์ เกษตรส่วนใหญ่จะทำได้ขายไม่น้อยมาบริโภคมากนัก และโดยเฉพาะการปลูกพืชผักไว้บริโภคในครัวเรือนนี้มีความหลากหลายมาก ลักษณะคุณค่าทางด้านจิตใจที่มีผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในหลักการปฏิบัติตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนักดีว่าคุณค่าของการช่วยเหลือตนเองในแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีคุณค่ามากกว่าเศรษฐกิจแบบตลาดตามที่เคยปฏิบัติ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพอใจมากกับชีวิตความเป็นอยู่มีความภาคภูมิใจในตนเองมาก นอกจากนี้เกษตรกรมีความเครียดลดลงหลังจากเข้าโครงการฯ และมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามแนวทาง

เศรษฐกิจพอเพียงไปได้ตลอดระยะเวลา (2) ลักษณะทางเศรษฐกิจในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานพบว่า หลังเข้าโครงการ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายในด้านอาหารลดลง ด้านการรักษาพยาบาลลดลง ส่วนการใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ยังคงเท่าเดิม การได้มาซึ่งรายได้เป็นเงินสดเพื่อใช้จ่ายใช้สอยในการดำรงชีพของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้มาจากการขายพืชผลการเกษตร โดยมีรายรายได้จากการขายข้าวโพดและขายข้าวเป็นหลักจากเกษตรผสมผสานและจากการเลี้ยงสัตว์ (เป็น ไก่ ปลา) เป็นรายได้เสริม นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรบางรายมีรายได้จากการรับจ้างเป็นรายวัน และรายเดือนบ้างแต่เป็นส่วนน้อย เพราะเกษตรกรในครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว ส่วนเงินสดอีกจำนวนหนึ่งที่เกษตรกรสามารถนำมาใช้จ่ายใช้สอยในครัวเรือนได้อย่างสะดวก คือ เงินออม ที่เกษตรกรฝากไว้กับธนาคารต่าง ๆ โดยเกษตรกรจะนำออกมาใช้เมื่อเงินที่ได้รับจากการขายพืชผลการเกษตรต่าง ๆ หมดไปหรือไม่พอต่อการใช้จ่าย (3) ลักษณะทางสังคมในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร พบว่าหลังเข้าโครงการ เกษตรกรส่วนใหญ่มีกิจกรรมด้านนี้เท่าเดิม (พอ ๆ กันกับก่อนเข้าโครงการ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะกิจกรรมด้านสังคมในครัวเรือนดีขึ้นกว่าเดิมกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรที่ศึกษาทั้งหมด

กังสดาล อยู่เย็น (2544) ได้ศึกษาพลวัตชุมชนชุมชนบ้านเป็ดใน ภายใต้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเป็ดในเริ่มจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน โดยจะเห็นจากการมีชีวิตที่เรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จากนั้นจึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิต เป็นรูปแบบการผลิตเพื่อขาย ซึ่งเริ่มจากการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา เงาะ ทุเรียน ที่เป็นลักษณะพืชเชิงเดี่ยว เป็นผลให้วิถีชีวิตแบบพึ่งตนเองหมดไป เป็นการที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกทั้งสิ้น นอกจากนี้ การเข้ามาของนายทุนเพื่อทำสัมปทานป่าไม้และการปรับเปลี่ยนการทำนาข้าวเป็นนาแก้ง นอกจากนี้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนทั้งด้านระบบนิเวศป่าชายเลน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชุมชน แหล่งอาหารที่เคยอุดมสมบูรณ์ และระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนที่ค่อย ๆ จะล่มสลายลงไป พร้อม ๆ กับความเจริญเติบโตของค่านิยมแบบทันสมัย จนกระทั่งชาวบ้านในชุมชนตระหนักและหาหนทางในการแก้ปัญหาเหล่านี้ได้สำเร็จในระดับหนึ่ง และชาวบ้านส่วนหนึ่งให้เห็นถึงผลเสียของการพัฒนาที่ผ่านมา มีความปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตและรูปแบบการผลิตให้ดำเนินรอยตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง

ณรงค์ฤทธิ์ มนต์รักดี (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดของข้าราชการและประชาชน ในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า (1) ข้าราชการ มีแนวความคิดในการพัฒนาท้องถิ่นมุ่งเน้นเพื่อให้เป็นไปตามกรอบนโยบายของรัฐ ที่สั่งการลงมา มากกว่าที่จะมุ่งแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น (2) ข้าราชการ มีแนวความคิดมุ่งพัฒนา ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาด้านการพัฒนาคนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มากกว่า แนวทางการพัฒนาด้านอื่น ๆ (3) ประชาชน มีแนวความคิดการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสนองตอบ ความต้องการขั้นพื้นฐานที่เป็นสภาพปัญหาในท้องถิ่น มากกว่าสนองตอบตามนโยบายของรัฐ (4) ประชาชนมีแนวความคิดมุ่งพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาด้านการพัฒนาอาชีพ รายได้ และขยายการจ้างงานทั้งในและนอกภาคเกษตร มากกว่าแนวทางการพัฒนาด้านอื่น ๆ (5) แนวความคิดของข้าราชการ ได้รับการสนองตอบมากกว่าแนวความคิดของประชาชนในการกำหนด แผนพัฒนาท้องถิ่น

ธีระวัฒน์ เจริญราษฎร์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ธุรกิจชุมชน วิถีทางสู่การพัฒนาชุมชน อย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จใน การดำเนินธุรกิจชุมชนก็คือ การพร้อมใจเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชน การมีผู้นำ ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและเสียสละ ความสามารถระดับเงินทุนจากภายในชุมชน การหาแรงงานได้ จากภายในชุมชนเป็นหลัก ระบบการบริหารและจัดการที่สมาชิกสามารถมีส่วนร่วมใน การดำเนินงานและตรวจสอบทุกขั้นตอน ความสามารถในการจัดหาช่องทางในการจำหน่าย ผลผลิตของธุรกิจชุมชน ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในเรื่องวัตถุดิบและทักษะความชำนาญใน การผลิต ระเบียบข้อบังคับที่เอื้ออำนวยให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานและการมีปฏิสัมพันธ์ ที่ดีกับภายนอกชุมชน ผลสำเร็จของการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนพิจารณาได้จากกำไรสุทธิ ทุนสะสม อัตราการเข้าร่วมของชาวบ้านในชุมชนที่ขยายตัวอย่างสม่ำเสมอและความกินดีอยู่ดีของ ชาวบ้านในชุมชน ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้าน (จปฐ) พบว่า หมู่บ้าน โสภภูมิบุปผา สามารถผ่านเกณฑ์ จปฐ 36 ตัวชี้วัด จาก 39 ตัวชี้วัด ซึ่งแสดงว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นอกจากนั้น การคำนวณหามูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการโรงสีข้าวของชุมชน พบว่า มูลค่าปัจจุบันสุทธิ = 559,072.09 จึงสรุปได้ว่าโครงการโรงสีข้าว ซึ่งเป็นโครงการหลักและสำคัญที่สุดของชุมชนคุ้มค่า ต่อการลงทุน

ประธินพร แพทย์รังสี (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเองแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำริในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ศึกษาเฉพาะ กรณีเกษตรกรในอำเภอกำแพงใหม่ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่มี

ความสำเร็จ สามารถแยกประเด็นความสำเร็จได้ ดังนี้ (1) ด้านเทคโนโลยี สามารถทำให้เกษตรกร นำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาผสมผสาน ร่วมกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ที่ได้รับการฝึกอบรมจาก โครงการมาใช้ร่วมกันได้ ที่สำคัญพบว่า มีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาการผลิตระหว่างเกษตรกร ด้วยกันและการเพิ่มทักษะในการผลิตโดยอาศัยองค์ความรู้จากสถาบันราชภัฏ โดยการประสานงานของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2) ด้านเศรษฐกิจ จากความหลากหลายของชนิดพืชที่เกษตรกรปลูก และสัตว์เลี้ยง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ประจำวันจากการจำหน่ายพืชสวนครัวเฉลี่ยวันละ 300 – 500 บาทต่อวัน และมีรายได้หลักการจำหน่ายผลไม้ และสัตว์เลี้ยง ซึ่งจะมีปีละ 1 – 2 ครั้ง อีกทั้งยังทำให้ต้นทุน ในการครองชีพของเกษตรกรต่ำลงเนื่องจากภาวะค่าใช้จ่ายด้านอาหารลดลง (3) ด้านทรัพยากร พบว่า มีการเกื้อหนุนกันระหว่างทรัพยากรพัฒนา (วงนอก) สามารถนำมาใช้ ผลิตทรัพยากรของท้องถิ่น (วงใน) ทำให้เกิดการผลิตตลอดปี และได้ผลผลิตสูงขึ้น (4) ด้านจิตใจ พบว่า เกิดการรักใคร่กลมเกลียว ช่วยเหลือกันมากขึ้นในชุมชน เกิดจิตใจที่มุ่งพัฒนาทั้งความรู้ของ ตนเอง และพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น (5) ด้านสังคม พบว่าไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่า ความสำเร็จด้านสังคมที่ชุมชนมี เช่น การเผยแพร่ชื่อเสียงความสำเร็จของชุมชน เกิดจาก โครงการฯ ทั้งหมด เนื่องจากเกษตรกรในแต่ละตำบลที่เข้าร่วมโครงการจะมีเพียง 3 คน เท่านั้น กอปรกับต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ อีกมาก แต่ก็มีแนวโน้มว่าสังคมของชุมชนจัดขึ้นเนื่องจากเกิด การเลียนแบบพฤติกรรมที่ดีของผู้เข้าร่วมโครงการฯ จากประชาชนทั่วไป

สมศรี จินะวงษ์ (2544) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงในอดีตและในปัจจุบันมีทั้งสิ่งที่เป็น จุดร่วมและจุดต่าง สำหรับจุดร่วม คือ การเน้นในเรื่องพออยู่ พอกิน การพึ่งตนเอง การพึ่งพา ซึ่งกันและกัน การมีความสุขตามอัตภาพโดยไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม จุดต่าง คือ ในสภาพปัจจุบันการผลิตเป็นไปเพื่อสนองความต้องการในการบริโภคของครัวเรือนและเพื่อการค้า การบริโภคเป็นไปทั้ง เพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีวิตและเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การแลกเปลี่ยนเป็นไปทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก การจัดสรรหรือการแบ่งปัน เป็นไปทั้งในระดับชุมชนและระดับรัฐ (2) กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอาศัย ปัจจัยการเรียนรู้ทั้งปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยสภาพแวดล้อม โดยมีลักษณะการเรียนรู้ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการรวมกลุ่ม จากแหล่งเรียนรู้ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยชุมชนบ้านสุขใจ จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ศรัทธาที่มีต่อบุคคล และชุมชนพอเพียง จังหวัดมหาสารคาม ใช้ความศรัทธาในตนและกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นเครื่องหนุนนำการเรียนรู้ (3) เพื่อพิจารณา

จากแหล่งที่มาของรายได้ทั้งรายได้หลักและรายได้เสริม พบว่า หลังจากที่ชุมชนใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง การกระจายรายได้ของคนในชุมชนดีขึ้น

เสาวภา เดชาภิมณฑล (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาชุมชนศิรวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า (1) การพัฒนาชุมชนได้ใช้หลักการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง ในทางปฏิบัติได้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยเฉพาะในสังคมชนบทไทย ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน และความพยายามพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความพยายามพึ่งตนเอง และนอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน ที่เป็นตัวช่วยในการพึ่งตนเองนั้นประสบผลสำเร็จ เช่น ลักษณะภูมิศาสตร์ ความสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ การมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ หล่อหลอมให้โครงสร้างทางสังคมของชุมชนนั้นเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเอง (2) หลักการบริหารจัดการของชุมชนศิรวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นชุมชนที่มาจากบรรดาเหล่าทหารเกณฑ์ที่หนีการเกณฑ์ทัพเพื่อไปรบที่เมืองไทรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มาตั้งรกรากประกอบอาชีพทำสวน “สมรม” ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างสวนกับป่า มีรูปแบบวิธีการเพาะปลูกเลียนแบบธรรมชาติ การพัฒนาและบริหารจัดการภายในชุมชน เกิดจากการทำงานของหน่วยย่อยต่าง ๆ ทางสถาบันสังคมและได้ทำงานอย่างประสานสอดคล้องกัน เนื่องด้วยชุมชนศิรวังเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ดังนั้นหลักการบริหารจัดการของชุมชนจึงใช้หลักการแบบคนในครอบครัว มีความยืดหยุ่น ช่วยกันดูแลซึ่งกันและกัน และทุกคนพร้อมใจกันที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน ผู้ศึกษาจึงพบว่า ชาวชุมชนศิรวัง มีวิถีความเป็นอยู่เรียบง่าย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพี่น้องและวิถีการผลิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังพบว่า ชาวชุมชนศิรวัง มีศักยภาพ ที่สามารถพัฒนาสร้างกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้านได้ และเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง รวมทั้งสามารถผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค นำไปแปรรูปเป็นสินค้าอุตสาหกรรม มีศักยภาพในการใช้ระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผนวกกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมมาเป็นร้อยปี เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศให้เข้มแข็ง นี่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในแนวใหม่ที่เน้นการพัฒนาชุมชน

ศศิพร ปาณิกบุตร (2544) ได้ศึกษา ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ผลของการศึกษา ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินชีวิต

ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ไม่มีความแตกต่างกันมากนักทั้งในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการประกอบอาชีพ สมาชิกในครัวเรือนส่วนที่ต่างกัน คือ ผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมากกว่าผู้ไม่ได้ผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ และดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มีรายได้ / รายจ่ายรวม จำนวนที่ดินถือครองมากกว่าผู้ไม่ได้ผู้ดำเนินชีวิต ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ผลวิจัยการได้รับข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์และเข้าใจเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” ว่าจะต้องแบ่งที่ดินออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ปลูกข้าว ปลูกผลไม้และเป็นที่อยู่อาศัยพร้อมเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชสวนครัวการทำตามทฤษฎีใหม่จะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ทฤษฎีใหม่เป็นการเกษตรที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ทฤษฎีใหม่จะสำเร็จขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรเอง ซึ่งจากการวิจัยพบว่า เกษตรกรดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ได้รับข่าวสารและมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าผู้ไม่ได้ผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจกับการดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่พบว่า ระดับการศึกษา ขนาดครัวเรือนการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม รายได้ รายจ่าย การถือครองที่ดิน การได้รับข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ มีความสัมพันธ์หรือมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจำนวนหนี้สินไม่มีความสัมพันธ์หรือมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุรางค์ลักษณ์ โรจน์พานิช (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานสงเคราะห์ กรณีศึกษา: สถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนบ้านเบธานี อำเภอดังมะดะบัง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และระดับการศึกษา แต่พบว่ามีข้อจำกัดอยู่บ้างในส่วนของวิธีการในการนำไปใช้ เช่น กิจกรรมหรือโครงการบางอย่างไม่ใช่ทุกคนจะเข้าร่วมได้เหมือนกัน หากยึดกิจกรรมหรือโครงการเป็นตัวชี้วัดการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ก็ควรคำนึงถึงอุปสรรคด้านเวลาและความเหมาะสมของช่วงวัยด้วย การทดลองปฏิบัติครั้งนี้เริ่มต้นจากการชี้แนะโดยผู้บริหารสถานสงเคราะห์ได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับกิจกรรมในองค์กร และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในองค์กร เป็นการสอน สร้างนิสัย ปลูกฝังค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียง เน้นการจัดสรรทรัพยากรมากกว่าการระดมทรัพยากร ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางในการพึ่งตนเอง รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์

อรสุดา เจริญรัตน์ (2546) ได้ศึกษา เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเป็นเรื่องขออำนาจที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสรรสิ่งที่คุณค่าในสังคมมาให้กับบุคคลต่าง ๆ สร้างวาทกรรมแห่งความทันสมัยเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากอำนาจภายนอกที่ส่งผ่านมาสรางภาพโดยปิดกั้นวาทกรรมอื่น แต่วาทกรรมแห่งความพอเพียงมีรากฐานมาจากอำนาจของสังคมไทยที่พยายามต่อสู้และปะทะกับวาทกรรม หลักการเกิดของวาทกรรมแห่งความพอเพียงเป็นปรากฏการณ์แห่งการต่อสู้เพื่อช่วงชิง “อำนาจและสิทธิ” แห่งการพัฒนาของสังคมไทยนั่นเอง สังคมประเพณี (Traditional Society) หมายถึง สังคมแบบดั้งเดิมที่มนุษย์มีวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและการยังชีพเป็นหลัก การผลิตและผลิตภาพของสังคมอยู่ในขั้นเริ่มต้นเนื่องจากมีเทคโนโลยีต่ำสังคมประเพณีจะมีความผูกพันกันในระบบเครือญาติและการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัวขยายการจัดสรรอยู่ในลักษณะการใช้กรรมสิทธิ์ร่วมกันชุมชนใช้อำนาจที่มีอยู่ในการจัดการสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เหมาะสม สังคมประเพณีมีรากฐานการผลิตแบบยังชีพนี้คนไม่จำเป็นต้องมีความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการตลาดหรือระบบราคาสายใยเกาะเกี่ยวระหว่างครัวเรือนในชุมชนที่มีวิถีการผลิตเพื่อยังชีพมีรากฐานมั่นคงเพราะทุกคนตระหนักว่าหากขาดความร่วมมือร่วมสถาบันทางสังคมต่างใจกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนแล้ว แต่ละครอบครัวไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพัง ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าความพอเพียงในระดับหมู่บ้าน ซึ่งสามารถเกิดและดำรงอยู่ได้ไม่เพียงแต่ระดับครอบครัวเท่านั้น สังคมประเพณีมีการແจกແจกทางโครงสร้างเพื่อแบ่งแยกหน้าที่ (Social Differentiation) ให้แก่สถาบันสังคมต่าง ๆ น้อย ครอบครัวจะมีบทบาทในการบูรณาการหน้าที่ทางสังคมหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา สันทนาการและการขัดเกลาทางสังคม เป็นต้น ภายในโลกทัศน์และระบบคุณค่าที่ปรากฏในรูปจารีตประเพณีและวัฒนธรรมและกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกของครอบครัวสถาบันศาสนาจะเป็นผู้ปลูกฝังค่านิยมในเรื่องความพอดีและการผลิตแบบยังชีพที่ไม่มีสิ่งจูงใจให้เกิดการสะสม ก่อให้เกิดความพอเพียงในการบริโภคตลอดเวลาในสังคมประเพณี การปกครองและการจัดการภายในสังคมใช้ระบบอาวุโสสำหรับการปรึกษาและแก้ไขปัญหา โดยอาศัยจารีตประเพณีที่ร่วมกันสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือมากกว่าการให้ความสำคัญกับกฎหมายแม้กระทั่งความสัมพันธ์กับสังคมอื่น สังคมประเพณีก็สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ เช่น การแลกเปลี่ยนผลผลิตของต่างสังคม เพื่อช่วยเหลือกันในยามประสบปัญหาฝนแล้งบนพื้นฐานการช่วยเหลือกันตามระบบ

คุณธรรมและความเท่าเทียมกันระหว่างชุมชนต่าง ๆ โลกทัศน์และความเชื่อของสังคมประเพณีที่
ต้องพึ่งพาธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ทำให้สังคมประเพณีสร้างระบบคุณค่าและ
ความเชื่อที่ตั้งอยู่บนรากฐานการตระหนัก/ให้ความสำคัญและเคารพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคมเน้นการปรับตัวและอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยสร้างสัญลักษณ์
ต่าง ๆ มาเป็นตัวแทนธรรมชาติ เช่น ผี และสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรม ตำนานต่าง ๆ
ที่แตกต่างกับโลกทัศน์ระบบคุณค่าสมัยใหม่ที่พยายามเอาชนะธรรมชาติตลอดเวลา การนับถือผี
และความเชื่อต่าง ๆ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการควบคุมและสนับสนุนให้สังคมปฏิบัติตาม
บรรทัดฐานของสังคม การให้ความเคารพอย่างสูงกับบรรพบุรุษที่เป็นโลกทัศน์ที่สำคัญอีกประเภทหนึ่ง
ที่สะท้อนโครงสร้างครอบครัวและการจัดระเบียบในสังคมด้วย การยังชีพเพื่อกินเพื่ออยู่
โดยการประกอบอาชีพกสิกรรม จึงอาศัยน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ชุมชนจึงมีการสร้าง
ระเบียบกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดสรรและใช้น้ำ เช่น เหมืองฝาย เพื่อจัดสรรน้ำให้ครอบครัวในเขต
ปกครองได้เหมืองฝายได้น้ำใช้ตลอดเวลาเพาะปลูก การจัดระบบแรงงานในครอบครัวและชุมชน
ที่เป็นปัจจัยผลิตที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งในรูปของประเพณี เช่น การแบ่งงานระหว่างสมาชิกของ
ครอบครัว การลงแขก การเอาแรง เป็นต้น ระบบการจัดการดังกล่าวสร้างระบบความสัมพันธ์แบบวิสาสะ
(Association) หรือความสัมพันธ์แบบเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ได้แม้ว่าในเวลาต่อมา
ความสัมพันธ์แนวราบจะเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์แนวตั้ง หรือระบบอุปถัมภ์ ชุมชนก็สามารถ
พัฒนาระบบความสัมพันธ์อื่นเพื่อทดแทนความสัมพันธ์แบบเดิม

นิติพัฒน์ รอดวงษ์ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ทัศนคติและการนำไปปฏิบัติตาม
แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อวิถีการดำเนินชีวิต กรณีศึกษา: ประชากรชุมชนทหาร
กรมสรรพาวุธทหารบก ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีความรู้
ความเข้าใจในหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความพร้อมที่จะนำเอาไปใช้ปฏิบัติ
กับตนเองและครอบครัวให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้จริง สาเหตุประการหนึ่ง ประชากรเกิดการรับรู้แล้ว
ไม่สามารถนำเอาหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้งานได้ 100 เปอร์เซ็นต์นั้น เพราะ
ประชาส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ/พนักงานราชการเป็นส่วนใหญ่ และมีรายได้
หลักคือการได้รับผลตอบแทนจากการทำงานเป็นรายเดือน จึงเป็นปัจจัยสำคัญและประสบปัญหา
รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทั้งที่พยายามปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
อยู่แล้ว โดยพยายามอยู่อย่างประหยัด มัธยัสถ์ อดทน อดออม ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย แต่เนื่องจาก
แต่ละครอบครัวมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว ประชากรร้อยละ 63.8
มีสมาชิกในครอบครัว ๆ ละ 4 – 5 คน และมีความต้องการส่งเสียบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาสูง ๆ

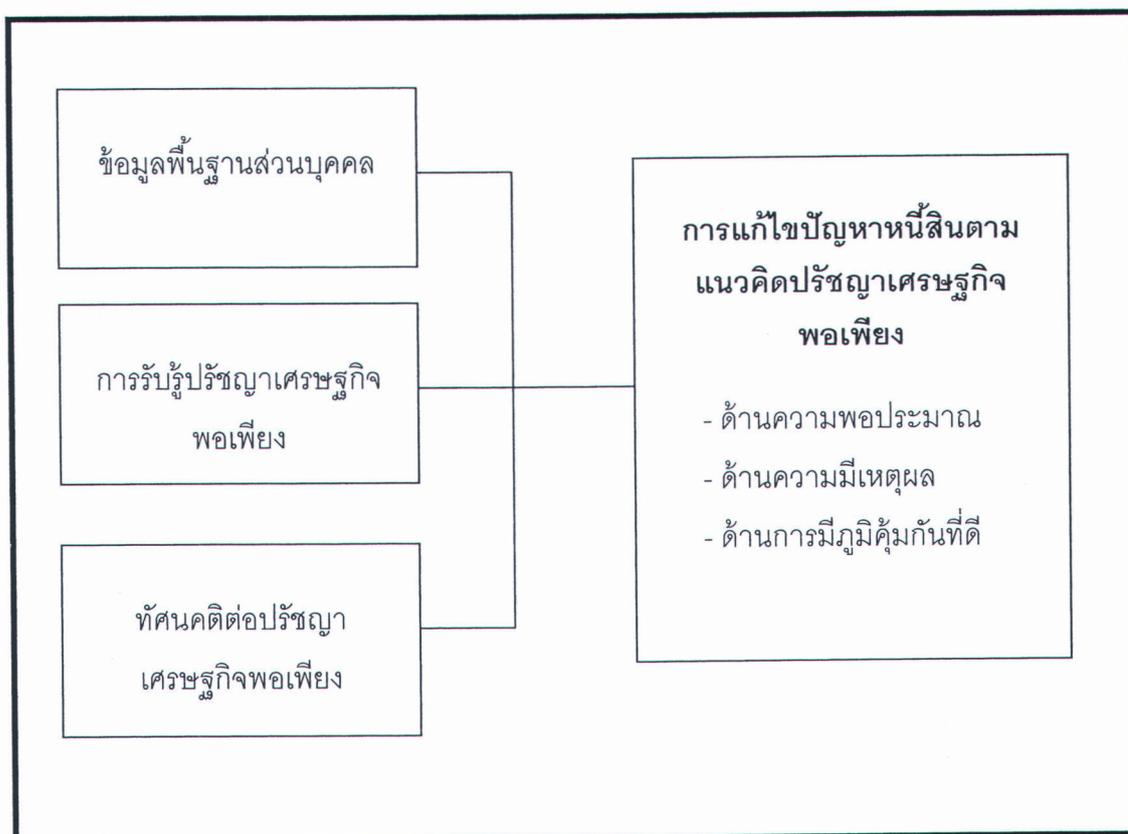
และบางครอบครัว มีความต้องการเช่าซื้อที่อยู่อาศัย เช่าซื้อรถยนต์ จึงมีความต้องการและจำเป็นต้องใช้เงินเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เป็นจำนวนมาก ผลการศึกษาด้านการเปรียบเทียบ การรับรู้ข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจ ทักษะคติ และการนำไปปฏิบัติตามหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชากร คือ ปัญหาครอบครัว (หย่าร้างหรือแยกกันอยู่) ระดับการศึกษาและรายได้ จะมีผลกระทบต่อกรรับรู้และทัศนคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ในภาพรวมด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษา ยังพบอีกว่า ประชากร ร้อยละ 55.3 มีความประสงค์และมีความต้องการที่จะดำเนินชีวิตในทางสายกลาง อยู่กับครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความพยายามที่จะพึ่งพาตนเอง ไม่พยายามก่อหนี้สินแต่จำเป็นต้องก่อหนี้ ทั้งจากหนี้ในระบบและนอกระบบ การลงทุนเพื่อการศึกษา และที่อยู่อาศัย เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างอนาคตที่ดีให้แก่ตนเองและครอบครัวของมนุษย์โลก ที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมต่อประเทศชาติในระยะยาวได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดตัวแปรในการศึกษาเป็น 2 ส่วน

ตัวแปรอิสระจำนวน 3 ตัวแปร อันได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล (2) การรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) ทศนคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรตาม คือ การแก้ไขปัญหานี้สืบตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความพอประมาณ (2) ด้านความมีเหตุผล และ (3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี จากนั้นกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยตามที่แสดงในภาพ 4

ภาพ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย